Бүгү чүрттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 115 (12205) | 1983 чылдың май 18, среда | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 коп

Совет Тыванның 40 чылынга уткуштур

МЕРГЕЖИЛГЕ ЧҮТКҮЛ ХЕРЕК

Бистиң № 9 магазинивис хөй улус чыглыр, хайымныг — хоорайның төвүнде. Ылангыя ажыл шагы четпээнде азы ооң сөөлүнде садып алыкчылар дыка хөй апаар. Ындыг үеде хөлзеп, дыка далажып болбас. Оон башка садып алыкчының дилээн дыңнавайн, азы чамдык бараанын чедир бербейн барып, оны хомудадыптып болур.

Садыгжы кижиниң сагыыр ужурлуг үүлдери-ле хөй. Магазинни өй-шазында ажыдары, садып алыкчыга ээлдек-эвилеп болуру, ооң дилээн бүрүн күүседип бээри... Оларның эн-не колу — садып алыкчыны хереглээн бараан-биле хандырары болур. «Чок» деп харыылаакаш, хомудаан садып алыкчыже көөрге безин эгенчиг. Ынчангаш келген кижи бүрүзүнүң дилээн, аргалыг-ла болза, бүрүн күүседип бээр дээш бүгү-ле үүлдерни кылып турар бис.

Бистиң № 9 магазинивисте хүн бүрүнүң чүгула аъш-чем барааннары хөй. Хлеб, чигир, сүт, үс аймаа дээш ниитизиннге бир үүс хире янзы-бүрү барааннарны чонга садып турар бис. Келген кижи бүрүзү кандыг-бир бараанны садып ап, «четтирдим» деп сөстү бижээн чекти алгаш үнер. Бригадада 17 кижи бар. Оларның хөй кезии дуржулгалыг садыгжылар.

Биске кээп турар садып алыкчыларның хар-назыны, аажы-чаңы янзы-бүрү. Ынчалза-даа олар шупту күзээн-не бараанын садып алзын деп күзээр бис. Ылаңгыя улуг назылыг садып алыкчыларның сеткилин хомудатпас дээш бодум хүүмда дыка кызыдар мен. Оларның чамдыы аныяк чылдарында дайын шөлүнүн, тылдың кадыг-бергезин көрген. Төрээн чүртүүнүң хосталгазы дээш кадыкшылын оскунган кижилер-дир. Садып алыкчыларны хүндүлээр кылдыр аныяктарны өөредип, чанчыктырып турар мен. Хүндүлээчел чорук бистиң ажылывыска эң чүгүла үүл болур.

Ийет, база катап күш-ажылдың сагылга-чүрүмүнүн дугайында каш сөс. Элээн каш чыл мурнунда бир магазинге ажылдап турган мен. Эргелекчивис арай чүрүм чок кижи болган. Ажыл шагынын үезинде хуу ажыл-хөрээн бүдүрүп чоруп каар. Удуртукчу ындыг болурга, бүдүн коллектив база чоорту сандарап эгелээр чораан. Ындыг таварылганы кыдыындан хайгаарап олурарга дыка берге. Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп аттыг болгай мен. Бир хуралга шыңгыы санал бердим. Эргелекчини шүүмүүлээним чидиг болган. Чок, чазаскаан эвес, бүдүн коллектив менээ каттышкан. Чүрүм үрээр эргелекчиин солаан, ажылды аваа сегиткен бис. Бо таварылганы чүге чугаалап бердиң дээрге, кижи чеже-даа шалыпчы болза, коллективте эш-өөрүнүн ажылы багай болза, ол атка төлептиг эвес болур дээн күзел-биле чугаалап тур мен. Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы чүгле бодунга даанган ажылды күүседир эвес, бүдүн коллективтиин харыылаар ужурлуг. Шалыпчы атты аваа-ла эдилевес, а шалыпчы ажылдаар херек.

Күш-ажылчы хүнүү ажыктыг эрттиреге кижиге дыка өөрүнчүг. Садыгжы кижиниң чамдык хүннери ындыг-ла өөрүнчүг эвес. Кандыг-бир чүве ужун садып алыкчы-биле «аас былаажыптар» чоруктар тургулаар. Хензиг чүве уржуундан улуг ыыт-шимээн үндүрер садып алыкчыларга бо ажылдап келген чылдарым дургузунда хөй удаа таварышкан мен. Чүгле байдалды «чидитпес», ужур-чөвүн тайылбырлап бээрге чугула. Ынчан кандыг-даа «шимээннинг» садып алыкчы оожургай бээр. Ынчалза-даа баардык артында турар кижилерниң ажылын үнелеп көөрү-биле, магазинге, ол хөй-ниити чери болгай, кирип келгеш, бодунун доңгун аажы-чаңын көргүспейн, «сэдыгжыдан ээлдек болуруп негээрде, бодун база ээлдек бол» деп дурумну «изиг» садып алыкчылар сагыыры күзенчиг.

Бодум ажылым дугайында кысказы-биле чугаалаарга мындыг. Бригада кежигүннери шупту ажылынга ынак, аваа бердинген кыстар чүве. Дагдынып алган турганым Анай Монгуш ам бот-тускайлан садыгжы апарып, ажылды эки биле берген. Ону СЭКП кежигүнүнге хүлээп алган, аваа мен чоргаарлаанып чоруур мен. Бистиң коллектививистиг кызымак күш-ажылынын түүнели он бирги беш чылдын эрткен ийи чылында-даа, бо чылдың баштайгы айларында-даа багай эвес болуп, айда 200 мун рубльдиг орулгазын киирер планывысты доктаамал күүседип келдивис. Ол — ниити коллективтиң кызымак ажылынын түүнели.

М. САННИКОВА,
Кызылдың аъш-чем барааннарының садыының № 9 магазинде улуг садыгжы, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы.

Садыгжыга сөс

Николай Очур-оолович Сарыглар «Тыва даг-дүгү» комбинаттың бөдүүн руда болбаазырадыр цегиниң дерилгелер таарыштырыкчызы. Даг-дүгү арыглаары нарын болгаш аваа хөй күш негеттинер болза-даа ол ажылын ыяк кылып, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады үлегерлиг өзү-биле ажылдап турар. Соңгукчуларның киирген чеди чагыгларының үжүн коммунист Н. О. Сарыглар күүседип алган. Ооң киржилгези база негелдези-биле «Таёжный» пионер лагериниң базазын алгыткан, Постоянный суурда 32 аал чүрттаар бажың туттунган, Шекпээр кедээ Совединиң күүсенчи комитединиң бажыңы ажыглалда киирген. «Барлык» совхозта Культура бажыңынга спорт залын немей тударының айтырыы шиитпирлеттинип турар.

А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотозу.

ЧАРЫШКА КИРИШКЕШ

В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың арыглал фабриказының ажыл-ишчилери Тываның 40 чыл оюнга уткуштур социалистиг чарышта хаара туттунган. Майның баштайгы беш хонуунда пландан ажыр 166 тонна даг-дүгү арыглаттынган, продукция бүдүрери 33 мун рубльге пландан ажыр бердинген.

Үүрмектеп-сорттаар комплекстиг коллективи баштайгы беш хонуктуң планын база ажырган. Ынчангаш майның эгезинден тура фабрика даг-дүгүнүн кол сорттарын бүдүрериниң планын эки күүседип турар.

БИСТИҢ КОРР.

ЧЕМИШЧИТКЕН

«Дөң-Терезин» совхозтуң шөлдеринде 5 трактор-биле черни чардырып кирипкен. Бо хүннерде 180 гектарны аңдарган болгаш ооң иштинде 150 гектарны илиртеп, болбаазыраткан.

Чер чардырарынга трактерист Борис Ооржак, Алексей Ооржак олар хүн нормазын 110 хуудан кудулаттайн келген.

Андарган черни илиртеп, болбаазырадырын саадалга чок чорудун турар. Ол ажылдарга трактерист Болгум-оол Ооржак, чолаачы Олег Монгуш эки киржип турарлар.

Кукуруза, картофель, погаа тарыыр 375 гектар шөлдүн суггарылгазын чорудун турар. Ынаар минералдыг, органиктиг чемишчидилгени четчири-биле соорткен.

Д. СААЯ.

АЧЫ-ДУЗА УЛАМ КАЛБАРАР

Бай-Тайга районда чоннуң амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелиниң коллективи мурнакчы ажылдыгларның бирээзи.

Бүдүрүлге эргелелиниң материал-техниктиг баазазын быжыглаар талазы-биле сөөлгү чылдарда тодаргай хемчеглер алдынган. 78 дөрбелчин метр бүрүлге шөлүн алгыткан, чаа котельнаяны ажыглалга киирген. Оон түүнелинде чонга ачы-дуза чедиреринге таарымчалыг байдалдар тургустунуп, цехтерни алгыдып, чогуур дериг-херексел-дер-биле четчелээн. Ол ышкаш амыдыралдың нарын дериг-херексел-дерни септээринге хереглээр тускай өрээл база бар апарган.

Коллектив чүрттакчы чонга ачы-дуза чедиреринің дөрт айларын планныг онаалдазын 103 хуу күүседкен.

Эргелелдиң ажылдакчылары 13 хевириниң ачы-дузазын чонга чедирип турар. Көдээ черлерде чагыглар хүлээп алыр комплекстиг пунктуларны «Мурнакчы», «Бай-Тал», «Кара-Хөл» совхозтарның төптеринде ажыктыкаан. Олар көдээ ишчилериниң чагыгларын негелдеге дүүштүр күүседиринче чүгүла кичээнгейин угландырып турарлар. Ол пунктуларны чонга ачы-дуза чедиреринин хевирлери калбарган. Эрткен дөрт айларның түүнелдери-биле «Кара-Хөл» совхозта Кара-кыс Ооржак эргелекчилээн чагыглар хүлээп алыр комплекстиг пункт бирги черни эзлээн. Кара-кыс Ооржак чонга ачы-дуза көргүзериниң дөрт айларда планныг онаалдазын 108 хуу күүседкен. Бай-Тал суурда Лариса Иргиттиң эргелекчилел турганы пункт дөрт айларның планныг онаалдазын 103 хуу күүседкеш, социалистиг чарышка ийиги черни алган.

Бо чайын «Тээли» совхозтун төвүнге база бир комплекстиг чагыглар хүлээп алыр чаа пунктуну ажыдар. Ону тудуп дооскаш, дужаапкан. Бо пункт ажылдап эгелээрге, районнуң чүрттакчы чонунга ачы-дуза чедиреди улам калбарар, ылангыя «Тээли» совхозтуң ажылышчилериниге өөрүнчүг белек болур дээрзи чугаажок.

Эрткен дөрт айларда ачы-дуза чедирер хевириниң 9-у планныг онаалдаларын чедиишкиниг күүседкен.

Даараныла цеги дөрт айларның планын 103,7 хуу күүседкен. Цех начальниги Лидия Күжүгет даараныкчыларның үш бригадазын билдилиг удуртуп, организакчы талантызын көргүзүп келгениниң, сөөлгү үеде даараныкчылар ортузунда күш-ажылдың сагылга-чүрүму быжыгып, чылдагаан чок черге ажыл шагы үзер кижилер чок болган. Цехте хөй чылдарда ажылдаан байлак арга-дужулгалыг хоочуннар-даа, даараныла курстары дооскаш, күш-ажылчы базымнарын чаа-ла эгелеп чоруур, хып дээн чалыы кыстар-даа бар. Аныяктар хоочуннардан чыда калбайн, оларның чагыг-сүмелерин дыңнап, билбейн барган үүлдерин айтырып ап, эрес-соруктуг ажылдап турарлар. Ооң уламында мурнакчыларның саны өзүп турар апарган. Ылангыя платье даараар бригада (бригадири Сендаа Белек), чүвүр даараар бригада (бригадири Кара-кыс Дүүчүн-оол) дөрт айларның планныг онаалдаларын ажыр күүседкилээн, ында аныяк даараныкчыларның күш-ажылчы улуг-хуузу улуг дээрзин демдеглээр апаар.

Ол ышкаш идик септээр, баш таарар, чурук тырттырар болгаш радиотелеаппаратура септээр цехтер дөрт айларның планнарын тус-тузунда ажыр күүседкен.

Хандырылганын бедик культуразын чедип алыр дээш бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга социалистиг чарыш кол рольдуг. Ынчангаш районнуң амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелиндe күш-ажылчы маргылдааны шын организастаанындан ооң дээштин сөөлгү чылларда белээн. Ажылдакчы бүрүзү социалистиг чарышта хаара туттунган. Ооң түүнелинде кижилернин онаашкан ажылынга харыысалгазы бедээн болгаш кылып, бүдүрүп турар ажылынын шыпары экижээн. Оон-биле кады «Эң эки даараныкчы», «Мергежилиниң тергиини» ат дээш социалистиг чарыш коллективте нептерээн. Ында база ажылдакчы бүрүзү хаара туттунган. Күш-ажылчы маргылдааның негелдери улуг болгаш хөй талалыг. Бүдүрүлге планының болгаш хууда алган социалистиг хүлээлгезиниң күүселдези, даараан азы септээн идик-хептиң шынары, чаа үүлдү ажылга шингээдип алганы, өөредилге, хөй-ниити ажылынга киржилгези, күш-ажылдың сагылга-чүрүмүн хажытпазы дээш-ле баар. Социалистиг чарыштың түүнелин ай, кварталсанында түүнеп үндүрүп, тиилекчилерге шаанал-макталдарны тыпсып турар.

Эргелелдиң ажылында база бир эки чүве болза, көдээнин чүрттакчылыг черлеринче, ферма, бригадалар төптеринче, малчын коданнарже комплекстиг үнүүшкүннерни удаа-дараа организастап, даараан идик-хепти болгаш өске-даа чугула хереглелдин бараанларын чонга садыглап, чондан чагыгларны хүлээп ап турары болур. Чүрүк тырттырар болгаш баш таарар мастерлер ындыг үнүүшкүннерден чыда калбастар. Ылангыя чүрүк тырттырар мастер малчыннарның алботтарын, ажы-төлүн, азыраан малын, аал-оран девискээрин, мал-маганы-биле кады чүрүкка тырттырып алгаш, чүп кылгаш, малчыннарга аппарып бээрге, олар хөлчок сонуургап, улуг өөрүшкү-биле садып ап турарлар.

Ол ышкаш идик-хепти хууда чагыглар өзүгаар даараарының, септээринин, хепти химиктиг арга-биле аштап, будуурунун, амыдыралдың нарын дериг-херексел-дерни септээринің хемчээли база өзүп турар.

Ажылда чедиишкиниер бар, ындыг болза-даа чедир шиитпирлезе чогуур айтырыглар база-ла эвээш эвес. Кадрлар чедишпес, телевизор, холодильник база шак септеп кылыр мастерлерни өөредип алырга, олар ажылын каггаш чоруй барганнар. Совхозтар удуртукчулары, хамаарышкан көдээ Советтер күүскомнарының даргалары түс черлерде чагыглар хүлээп алыр комплекстиг пунктуларның ажыл-чорудулгазынга чогуур деткимче, дузаа көргүспейн турары хомуданчыг. Малчыннарже үнүүшкүннер кылыр машина-балгат-биле хандырбас.

Малчынар бичии стол, сандайларны, аптара-сундуктарны, хеп чуур кидирээштерни болгаш өгге эдилээринге таарыжыр өске-даа эт-херексел-дерни хөй-биле чагып турар. Ол чагыгларны долузу-биле хандырып шыдавайн келген. Оон кол-ла чылдагаанны — ындыг барааннарның районнуң амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелиниге эвээш кээп турарында.

Бар четпестерни чайладыр, ажылдың чаа депшилгелиг арга-хевирлерни тып, көдээ чоннуң амыдырал хандырылгазының ачы-дузазын ам-даа калбартып, кылын бүдүрген ажылдың шынарын экижидер, коллективтиң сагылга-чүрүмүн быжыглаар, Совет Тываның 40 чыл оюнга тураскаадып, республикада калбарган социалистиг чарышка идепкейлиг киржир сорулга Бай-Тайга районнуң амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелиниң коллективиниң мурнунда салдынган.

И. СЕДИП-ООЛ.

НАЙЫРАЛЧЫ УЖУРАЖЫЫШКЫН

Май 16-да Кремльге СЭКП ТК-ның Чиргине секретары Ю. В. Андроповтуң МПЛА — Күш-ажыл партиязының Даргазы, Ангола Улус Республиканың Президентизи Жозе Эдуарду душ Сантуш-биле ужуражыышкыны болган.

Найыралдыг болгаш ботботтарын билчириниң байдалынга болгаш беседа үезинде делегей байдалының чамдык чугула айтырыгларын, ол ышкаш совет-ангола ийи талалыг харылзааларның айтырыгларын чугаалажып көрген.

Делегей айтырыгларын чугаалажын көөрүнүң үезинде делегейде дүшкүүрлүг байдалдың хевээр турарынга, АКШ-ка баштаткан империалистиг күштериниң агрессчи, авантюристиг чүткүлүнүң түүнелинде тургустунган айыылдыг байдалга сагыш салыышкынны ийи тала илереткен. Бурунгаар дешилгелиг, тайбыңга ынакшылдыг, национал-хосталгалыг бүгү күштериниң дайын кыжаныышкынын кошкадыры, чепсегленишкинни соксадыры, чер кырынга тайбыңны болгаш аймыл чок чорукту быжыглаары дээш демиселин моон-даа соңгаар улам калбартырының эргежок чугулазын онзалап демдеглээн.

Африканың Мурнуу үүгүнүң айтырыгларының талазы-биле санал-опал солчуушкунунуң үезинде Анголага удур Мурнуу-Африка Республиканың чарлаттынмаан дайынын доп-дораан соксадырын болгаш соок-язы ылгакчыларының шериглерин ооң девискээринден үндүрери, а ол ышкаш Анголага удур реаксылыг чалча организацияларны деткиирин, өске-даа «фронт чоогунун» күрүнеделеринге удур Мурнуу-Африка Республиканың хоралакчы үүлгедиишкиннерин соксадырын негеп турарын ийи тала демдеглээн.

Намибия улуска хамаарышпас чорукту тыпсырын Анголада куба дайынчылар-интернационалистериниң турун турарының дугайында аваа хамаарышпас айтырыг-биле кара өжегээр холбаштыргаш, узамдыктырарынче АКШ-тың болгаш ооң эвилелчилериниң ораладжыышкыннарын шиитпирлин-биле буруу шапкан.

ССРЭ болгаш Ангола-даа Преториянның соок-язы ылгакчыларының ужур-дүрүм чокка эжелелин доп-дораан соксадыры болгаш Айыл чок чорук чөвүлелиниң № 435 резолюциязын болгаш ол чүрттүн хамаарышпас чоруунун дугайында КНО-нуң шиитпирлерин долузу-биле соңгаарладыышкын чокка амыдыралга боттандырары дээш туржуп турар.

Ж. Э. душ Сантуш Анголаның экономиказын болгаш камгалаңыр аргазын быжыглаарының, даштыкыдан кыжаныышкынны ойтур шаварының хөрээнге Совет Эвилелиниң болгаш өске-даа социалистиг чүрттарның интернационалчы дузаламчызы дээш хапызы-биле өөруп четтириишкинни илергейлээн. Совет Эвилели моон-даа соңгр Ангола Улус Республикага ооң тускай догуиаашкынын, хамаарышпас болгаш девискээриниң бүдүн турар чоруун камгалаарынга деткимче-дузаламчыны кылырып совет таладан медеглээн.

Ю. В. Андропов болгаш Ж. Э. душ Сантуш ССРЭ-биле Анголаның аразында найыралдың болгаш бүгү талалыг кады ажылдажылганың Найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында керээге быжыы-биле үндезилеттингеш, чайгылыш чокка хөгжүп турарынга сеткил ханыышкынын илередип, бүгү талазы-биле, ооң-биле кады аңгы-аңгы деңнелдерге санал-опалдарны солчуп, консультацияларны кылыр практиканы калбартып турган, янзы-бүрү харылзааларны улам-на калбартыры чугула деп санап турарын илергейлээн.

СЭКП болгаш МПЛА — Күш-ажыл партиязының аразынга ийи партияны байлакшыдар дуржулга солчуушкунун моон-даа соңгаар үргүлчүлээринге ийи таланың чүткүлү бадыткаттынган.

(СЭТА).

КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГАНЫҢ ЭРГЕ-АЖЫКТАРЫНГА

Май 16-да Москвага, Кремльдиң Улуг ордузунга совет-ангола документилерге ат салыышкыны болган.

СЭКП биле МПЛА—Күш-ажыл партиязының аразынга кады ажылдажылга дугайында дугуржулгага СЭКП ТК-ның Чиргине секретары Ю. В. Андропов болгаш Жозе Эдуарду душ Сантуш ат салган.

ССРЭ биле АУР-нуң аразынга 1983-1984 чылдарда культура болгаш эртем талазы-биле кады ажылдажылга дугайында протоколга А. А. Громыко болгаш МПЛА КП ТК-ның кежигүнү, АУР-нуң даштыкы херектер министри П. Жоржи ат салган.

СЭКП биле МПЛА—Күш-ажыл партиязының аразынга партийжи харылзааларның планынга Б. Н. Пономарев болгаш МПЛА—КП ТК-ның делегей харылзааларының талазы-биле секретары А. Ван-Дунен (Мбинда) ат салган.

Документилерге ат салыр үеде турганнар болза:

Совет таладан—эштер Г. А. Алиев, В. В. Гришин, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, К. В. Русаков, Н. И. Рыжков, өске-даа албан-кижилери;

ангола таладан—Ж. Э. душ Сантушту үдеп чоруур АУР-нуң партия болгаш күрүне ажылдакчылары.

(СЭТА).

КЫЗЫЛ ТУКТУГ

«Тыва септелге тудуг» трестиң тус-тус коллективтериниң аразында Тураннның септелге-тудуг участогунуң коллективи күш-ажылчы бедик көргүзүглерни доктаамал чедип ап турар. ССРЭ-ниң 60 чыл болган оюнга тураскаатканн социалистиг чарышка эки киришкеш, трестиң шилчиир Кызыл тугун ол участок чаалап алган.

Бо чылдың бирги кварталында септелге-тудуг участогунуң коллективи шалыпчы өзү-биле ажылдаан. Коллектив 191 мун рубльдиг тудуг-монтаж ажылдары кылыр планын 103 хуу күүседкеш. Кызыл тукту кымга-даа алыспаан.

Хоочун бригадир И. Ф. Неделиниңиг коллективи социалистиг чарышка шаңналдыг черни эзлеп турар. Бригада эрткен дөрт айда ийи квартиралыг 4 бажыңы тудуп, пландан ажыр 44 мун рубльдиг тудуг-монтаж ажылдарын шиңгээдип алган. Бо чедиишкиннерде чаңгыс чажыт бар. Чыл эгезинден бөөр коллектив бригада кереэзи-биле ажылдап турар. Бригадада сагылга-чүрүм экижээн, ажылчынарның харыысалгазы бедээн. Бригада 1984 чылдың бүдүрүлге планын Совет Эвилелиниң составынга Тываның киргениниден бөөр 40 чыл болур оюнга уткуштур күүседир сорулгалыг.

Н. ВАНЬКОВ.

ШЫНАРЛЫГ

Совет Тываның 40 чыл оюнга уткуштур калбарган чарышка идепкейлиг киржир сорулганы «Тыва даг-дүгү» комбинаттың арыглал фабриказының коллективи салган. Оларның аазаан өзү ажыл-херек кырынга боттаныып турарын майның баштайгы он хонуунуң түүнели көргүскен.

Бедик сорттуг даг-дүгүн болбаазырадыр цехтиң технологтуг эзлчеглери дүнхүн иштинде 19—22 тонна продукцияны пландан ажыр ажылдап, бүдүрүп турар. Нормативтиг арыг продукция бүдүрериниң планын ай эгезинден бөөр барык-ла 40 мун рубльге ажыр күүседкеннер.

Эрткен он хонукта бедик сорттуг даг-дүгү болбаазырадыр цехтиң коллективи барык-ла 300 тонна хире даг-дүгүн дужааганнар. Ол планда көрдүнгениниден дыка ажыр турар. Бүдүрген продукцияның шынары эки болган.

Ш. ИРГИТ.

ЭКИ ЧОРУДАР ДЭЭШ

«Барлык» совхозтуң Аксы-Барлык салбырында 30 кижи составтыг суггатчы 6 звенону организастаан. 600 гектар тарылга шөлүн ам бо хүннерде олар суггарган.

Час соок, чылыг хүннер эвээжиден сугнун курлавыры кызыы, суггарылга орайтап турар. Ынчалза-даа звено суггатты шыпарлыг чорудар дээш бүгү хемчеглерни ап, күженнишкиниг ажылдап тур.

Хоочун суггатчы Очур-оол Хомушкунуң звенозу 600 гектарны суггарар планныг, херек кырында 215 ганы суггарып дооскан. Звенодан бирги класстың суггатчызы Казакпан Монгуш, Алдын-оол Монгуш, Оюн-оол Хомушку олар чарыштың тиилекчилери.

Көгел Күжүгеттиң звенозу сөөлгү беш хонукта 150 гектарны суггарган. Чамбал Саяның звенозу Хөвделеңг-Аксында 115 гектар ажыг шөлдү суггарып алган, база эки ажылдап турар.

Часкы чер аңдарылгазы база багай эвес чорун турар. Сай-Хонаш, Чик деп черлерде, № 6 буга чанында 384 гектарны механизаторлар Кайгал-оол Кунгаа, Ашакай Саая, Сапаа Хертек олар аңдарган.

«Барлык» совхозтуң төп салбырында 20 тракторлар часкы хову ажылдарынче киришкен. Тараа культуралары кукуруза, чаңгыс чылдыг сиген, погаа болгаш картофель тарыырынга бо чылын 1880 гектарны аңдарары көрдүнгеен. Майның 6—7-ге чедир 10 трактор-биле 600 гектарны чардырган. Илчирбелиг трактор-биле хүнде 6,6 ганы кылыр турган, тракторист Казак-оол Күжүгет хүн нормазын 110—120 хуу чедирип турар. Трактористер Сарыг-оол Доңнак, Хоптак-оол Монгуш олар база социалистиг чарыштың мурнакчылары.

Тарылга шөлүн болбаазырадып, шыгын базырар, илиртээр, каток-биле таптаар ажылдарны база шалыпкын чорудун турар.

Тараа чаштырар беш агрегат ажылдаарынга белеткеттинген.

Төп шанда 400 тонна ажыг үрезин кондициязынга чедир арыглаттынган, үрезинин хорааныарын дооскан.

А. БЕГЗИН-ООЛ.

ПРОКОПЬЕВСКИГЕ БЕДИК ШАҢНАЛДЫ ТЫВЫСКАН

ПРОКОПЬЕВСК (Кемерово область), (СЭТА). Ажылагый болгаш культура тургузуушкунунга, хомур-даш үлетпүрүн хөгжүдеринге улуг чедиишкиннери дээш база Ада-чүрттүн Улуг дайынының үезинде немец-фашистиг эжелекчилерни ашкан тиилегени чедип алырынга улуг салыышкыны дээш Прокопьевск хоорайны Күш-ажылдың Кызыл Тук орден-биле шаңнаан. Партияның хоорай комитединиң болгаш улус депутаттарының хоорай Совединиң партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының төлөөлекчилери-биле кады ол бедик шаңналды тыпсырынга, тураскаатканн байырлыг хуралы аваа болган.

СЭКП Төп Комитединиң составын хүндүлүг президиумга сорук киришкиниг соңгаан.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кадыдат, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. С. Соломенцев хуралга чүве чугаалаарга, чылганнар ону чылыы-биле уткааннар. СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, Россия Федерациязының Дээди Совединиң Президиумунун болгаш чазааның өмүнээзинден чылганнарга, хоорайның болгаш областың бүгү ажылчы чоннарынга Төрээн чүрттүн шаңналы-биле холбаштыр ол изиг байыр чедирген. Прокопьевскиниң болгаш бүгү Кемерово областың келир үеде хөгжүлдезин, чедиишкиннерин чугаалаан, чылганнар дыңнаттыг адыш часкан турда, М. С. Соломенцев Күш-ажылдың Кызыл Тугу орденни хоорайның тугунга кадаан.

Партияның Прокопьевск хооркомунун бирги секретары В. П. Жеваго, СЭКП-ниң Кемерово обкомунун бирги секретары Л. А. Горшков болгаш өскелер-даа хуралга сөс ап, чүве чугаалаан, хоорайның болгаш областың ажылышчилери Төрээн чүрттүн бедик шаңналынга харыы кылдыр улам эки ажылдаар, партияның XXVI съездизиниң шиитпирлерин боттандырарынга, беш чылдың даалгаларын күүседиринге боттарының салыышкынын улгаттырар дээрзин бүзүреткеннер.

Администрацияның ажыл-чорудулгазынга контроль

АКТИВКЕ ДАЯНГАШ

Республика типографиязы — бүгү Тываны хандырып турар хоочун бүдүрүлгелериниң бирээзи. Ында партия организациязы администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдаар эргени. СЭКП-ниң XXVI съездизиниң «Экономика камналгалыг болур ужурлуг» деп айтыышкынын амыдыралга боттандырарынче коммунистерниң күжүн мөөнүзөн. Ооң ажылынып шалыпкын, дээштиинден бүдүрүлгениң ажылынып чедиишкиниг болуру улуу-биле хамааржыр.

Бисте коммунистериниң хөй кезии дуржулгалыг, мергежилдиг эштер, бүдүрүлгениң эки организакчылары-даа бар. Оларны кол-кол участоктарда хуваай тургускан. Бо чорук администрацияның ажыл-чорудулгазынга хамаарышкан айтырыгны кичээнгейге тургузуп, четпестерни өй-шаанда илереткеш, чайлалыр арганы берип турар.

Материалдарны камнаары, энергия курлавырларының чилириглери эвээжедири ышкаш айтырыгларны партбюроныр перспективтиг планында кирген. Ону партбюроныр болгаш коммунистерниң ниити - хуралдарынга чугаалажып турар. Бо айтырыг талазы-биле коллективтиң удуртукчуларының, кол специалистериниң отчёттарын дыңнаарын практикалаан. Удуртукчу эштериниң отчёттарын ынчаар дыңнаар чорук оларның ажыл-агыйжы болгаш политиктиг идепкейин бедидер.

Ылаңгыя хумагалал болгаш камналга талазы-биле комиссия улусчу контролёрлар, прожекторжулар-биле кады рейдилерни чорудуп, бүгү цехтерни хынап турар. Ооң түңнелдерин хөйге көзүлдүр чарлап азын, дыңнадып турар. Буруулугларга чогуур хемчеглерни онаап, четпестерни чайладырынга коммунистериниң идепкейлиг киржилгезин чедип ап турар бис. Коммунистериниң кижи бүрүзү материалдыг курлавырлар камналгазының талазы-биле хууда чогаадыкчы планнарлыг.

Администрацияның ажыл-чорудулгазынга хамаарышкан айтырыгларны партия хуралдарынга бүгү талалыг сайгарып турар апарган. Ону бүдүрүлгениң, идей-политиктиг болгаш социал-даа айтырыгларга хамаарыштыр чорудуп келдивис. Контроль ажылынга бүгү коммунистер партия хуралдарын дамчыштыр киржип турар. Ынчангаш партбюро хуралдарын баш бурунгаар эки белеткээрин, ажыл-херектиң байдалын хандыр өөренип көөрүн, тодаргай доктаалдарны хүлээп алырын онзагай чугулалап көрүп келген.

Бисте администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдаар комиссия үш кижи составтыг. Ооң ажылы янзы-бүрү угланыышкынныг. Продукцияның шынарын, бүдүрүлгениң ажыктыын бедидерин, ажыл шагының ажыглалын, электри энергиязының болгаш материалдыг курлавырлар камналгазын олар контрольга алган.

Сөөлгү үеде күш-ажылдың болгаш амыдыралдың байдалдарын экижидерин контрольдаарынче кичээнгейни күштелдирген. Күш-ажылга механизация болгаш автоматизация, техниканың айыыл чок чоруун сагын турары, ажылдаар черниң культураазы, ажылчыннарның садыг хандырылгазы, дузалал ажыл-агыйын, дыштанылганы организастаары, өске-даа айтырыгларны ол комиссия хөй-ниити контролюңун активиге даянгаш чорудуп келген. Комиссиянын ажыл планынга бүдүрүлгени хөгжүдериниң кол айтырыгларын киирип, партияның ажык хуралынга чугаалажып турар. Аңаа директор, кол инженер, өске-даа специалистер илеткелдерни кылыр.

Чижээ, Тываның пом үндүрер черинин графиги дедески эвес күүсеттиңер чорук удаа-дараа болгулап турганы ажылга дыка сааттыг, таарымча чок турган. Администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдаар талазы-биле комиссия ол айтырыгны партияның ажык хуралынга эрткен чылын чайын көдүргген. Ол айтырыгны хуралдың хүлээп алган шиитпиринге бижээн болгаш контрольга алган, харыысалгалыг эштерге кол инженерни, цех начальнигин томуйлаан. Боттуг хемчеглерни ап чорутканының түңнелинде амгы үеде ажыл чогуур деңнелде тургустунган.

Ол ышкаш республика солуннарын парлап үндүрериниң графиги саадаар, парлаан ажылдың шынары куду болур түүлдер эвээш эвес. Ол айтырыгны партбюрога тургузуп, тускай план хемчеглерни ажылдап кылган. Эргижээн дериишкиннерни солуурунуң дугайы ында көрдүнген. Бо чугула айтырыгны администрация үстүү органнарга тургускан. Амгы үеде ол айтырыгны контрольдап дужүрген.

Полиграфияның кол болгаш дузалал материалдары-биле хандырылга дугайында чугаа үр үениң иштинде хүн айтырыындан дүшпейн турган. Бо айтырыгны республиканың Министрлер Чөвүлелиниң ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле күркомитеттиң коллегиязынга киргген бис. Айтырыгны аңаа өөренип көрген болгаш амгы үеде байдал экижээн.

Коммунистер В. Х. Доржу, М. М. Михалева, Ф. Е. Касинцева олар составтыг администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдаар комиссия амгы үеде типографияның бажыңының септелгезин контрольдаар талазы-биле ажылды чорудуп эгелээн. Эрткен чылын олар бүдүрүлгени төп чылыдыла четкизинге кожар талазы-биле улуг ажылды чоруткан. 1983 чылда чаа типографияның тудуун эгелээри-биле холбаштыр партия организациязының мурнунда улуг сорулга туруп турар.

Партия организациязы контрольдуң янзы-бүрү хевирлерин хөй-ниити-биле бир демниг, дугуржулга ёзугаар чорударын, администрацияның ажыл-чорудулгазынга холгаарлавайн, аңаа таарымчалыг байдалдарны тургузарын оралдажып турар. Коммунистер, бүгү коллектив планныг онаалдаларны болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседиринче күштү мобилизастап турар. Ооң күүселдезин хандырарынче партия организациязының бүгү ажылы угланган.

В. ГОЛУБКОВ,
республика типографиязында партия организациязының секретары.

ЧАСКЫ ХҮН — ЧЫЛДЫ ЧЕМГЕРЕР

Тес-Хемниң «Чодураа» совхозунуң ажыл-ишчилери часкы хову ажылдарын кыска хуусаада бедик шынарлыг доозар дээш, ажылдап турарлар. Ол совхозтуң № 1, 2 звенолары бот-орулга-чарылгаже шилчээн.

№ 1 звенонуң мурнакчыларының бирээзи — коммунист Анатолий Долзат — ДДН-70 деп суг чаштырар агрегаттың тракторист-машинизи, хүн нормазын 140-150 хуу күүседип турар.

Хоочун механизатор Максим Дүүчүнүн удурткан звенозу часкы хову ажылдарында мурнакчыларың бирээзи. Владимир Чыргал, Алексей Соян, Анатолий Чүсүк олар мурнакчыларың одуруун баштап турарлар.

ЧУРУКТАРДА: Анатолий Долзат, звено удуртукчузу М. Дүүчүн болук трактористер-биле.

М. КАЛЧАННЫҢ сөзү, фотозу.

Политиктиг болгаш экономиктиг өөредилге

АМЫДЫРАЛ-БИЛЕ ХОЛБАВЫШААН

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерине, СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш Ю. А. Андроповтуң «ССРЭ-ниң алдан чылы» деп илеткелинге кылган түңнелдерге дүүштүр районнуң ажыл-ишчилери он бирги беш чылдың өзек чылының планныг онаалдаларын күүседир дээш күженишкиниг ажылдап турарлар. СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерине дүүштүр база «Партия өөредилгеин улам ыцай сайзырааңгайыдар дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын удуртулга болдуруп, партия райкому, парткомнар болгаш партия эге организациялары бо өөредилге чылында ажылчыннарның партийжи болгаш экономиктиг өөредилгезиниң ажыктыг болгаш дээштиг чоруунче кичээнгейни угландырган. Партия болгаш экономика өөредилгезиниң системазының 71 янзы-бүрү хевирлериниг школаларында 1755 дыңнакчы хаара туттунган. Партия өөредилгезиниң 12 школаларында 232 кижи, ооң иштинде 205 коммунистер, экономика өөредилгезиниң 39 школаларында 861 кижи бар. Өөредилгениң бүгү хевирлеринде коммунистериниң болгаш СЭКП кежигүнүнге кандидаттарның 95,5 хуузу хаара туттунган өөрениш турарлар.

Районда 89 пропагандистерден 71 кижи СЭКП кежигүннери болгаш СЭКП кежигүнүнге кандидаттар, 59 кижи дээди эртемниг. Партийжи болгаш экономиктиг өөредилгениң пропагандистерин СЭКП райкомунуң бюрозунга бадылаан.

1983 чылдың бирги кварталында бизин совхозтарда экономиктиг өөредилгениң эртип турар байдалының дугайында кодээ ажыл-агый эргелениң начальниги Н. К. Бегзиниң информациязын, партийжи өөредилгениң дээштиг чоруун чедип алыр талазы-биле ажылының дугайында райпода партия эге организациязының секретары А. О. Соянның илеткелин партия райкомунуң бюрозунга дыңнаан чугаалаткан. Апрель айда «Партийжи болгаш экономиктиг өөредилгени удуртуп турарының дугайында» «Нарын» совхозтуң партком секретары Ф. А. Артынаның информациязын райкомнуң бюрозунга дыңнаан. Март айда партия өөредилгезиниң системазында пропагандистерни, политинформаторларны, агитаторларны эәлчеглиг семинары болуп эрткен. Пропагандистиң кичээлге белеткелиниң дугайында практиктиг сүмелер, кичээлдерге техниктиг херекселдерни ажыглаарының аргаларын сайгарып чугаалашкан. Мурнакчы пропагандистерниң киржилгези-биле арга-дужулга солушкан практиктиг семинарларны организастаары районда чаңчыл болган.

Делегей байдалының дугайында беседаларны эрттиреринин талазы-биле пропагандистерге сүмелерни «Билиг» ниитилелиниң харыысалгалыг секретары М. М. Майдыр өй-шаанда берип турар. Чоокта Политчырыдышкын бажыңының консультантызы Х. К. Норбу «Нарын» совхозтуң болгаш район төвүнүк пропагандистериниң кичээлдериниге олуржуп, практиктиг сүмелерни бергилээн. «Нарын», «Чаа орук» совхозтарда (партком секретарылары Ф. Артына, Б. Бумбажай), райпода (партия эге организациязының секретары А. Соян), район эмнелгезинде (К. Чамзырай), амыдырал хандырылга, коммунал ажыл-агый бүдүрүлге эргелелдеринде партия болгаш экономиктиг өөредилгелер эки тургустунган. Пропагандистиң нарын болгаш хүндүткелдиг хүлээлгезин медереп билир, кичээлдерни бедик идей-теоретиктиг деңнелге эрттирип турар, арга-дужулгазын хүн бүрүде байдым чоруур пропагандистер районда эвээш эвес. Нарында совхоз директору, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады М. Дугер, кижи эмчизи Т. Сактагай, «Чаа орукта» экономист В. Кунгаа, зоотехник А. Агыы, партком секретары Б. Бумбажай, Ленин аттыг совхозта агроном К. Баизай, район төвүнде С. Байыр-оол, Т. Саая, Н. Нурзет оларны адап болур.

СЭКП райкомунуң бирги секретары, пропагандист А. Ч. Монгуш удурткан партия-ажыл-агый активиниң өөредилгезиниге теоретиктиг билиглерден аңгыда практиктиг талазынче кичээнгей салып турар. Семинар кичээлдерге агроүлетпүр комплекизиниң хөгжүлдезиниң дугайында районда улус ажыл-агыйының бүгү-ле адырларының бот-орулга-чарылгаже кирер оруктарның дугайында практиктиг, амыдыралчы санал-оналдарын сайгарып турар. Активтиң эәлчеглиг кичээлинге удуртукчу кижиниң психологтуг мөзү-шынарларының дугайында практикум-семинарны партия райкомунуң харыысалгалыг ажылдакчыларының ортузунга организастап эрттиргени дыңнакчыларга солун, ажыктыг болган. Ол ышкаш партия тургузуушкунунуң болгаш идеология талазы-биле айтырыгларны программа ёзугаар чугаалажып турар. «Нарын» совхозтуң № 4, 2, «Чаа орук» совхозтуң № 4 хойжу орагадаларында (пропагандистери С. Ооржак, Б. Нурзат, А. Агыы) малчыннар ортузунда зооветөөредилге эки тургустунганының түңнелинде оргадалар тусгузунда төрүүр 100 баш хойга онаштыр 92-95 хураганнарны камгалап, районнуң мурнакчыларының одуруунда киргеннер.

Партия болгаш экономиктиг өөредилгеде четпестер ам-даа бар. Кодээ ажылагый ажылдакчыларының профөвилел райкому, совхозтарда профкомнар экономиктиг өөредилгениң ажыктыг чоруун бедидери-биле боттуг ажылдарны чедир чорудары негеттинин турар. Эң ылаңгыя малчыннар ортузунга мергежилин бедидериниг талазы-биле шылгалда дужаарда экономиктиг билинин база хынаары чугула. КМК-5-те, СТУ-да, Ленин аттыг совхозтуң сүт-бараан фермазында, районнуң саң килдизинде политшколаларның кичээлдери үстүн, программа ёзугаар эртпейн турар таварылгалар бар. Кичээлдерге ажыглаар техниктиг херекселдер, дерилге, көргүзүг материалдары-биле хандырылга районда ниитизи-биле четпес. Албан организацияларын, бүдүрүлгелериниг, совхозтарның удуртукчулары техниктиг херекселдер садын алыр талазы-биле ажылды тоомча чок көрүп турары канчап-даа таарышпас.

Чамдык школаларда өөредилге номнары чедишпес. Бир-ле дугаарында партия болгаш экономиктиг өөредилгениң методиктиг чөвүлелериниң ажылын идепкейжидер, эртип турар кичээлдериниң хыналдазын партия организациялары контрольга алыр ужурлуг.

Партийжи болгаш экономиктиг өөредилгениң ажыктыг болгаш дээштиг чоруун чедип алыр, ажылчы чоннарны марксизм-ленинизмниң идеяларынга кижизидер ажылга районнуң партия организациялары, ол ышкаш пропагандистери бүгү-ле арга-курлавырларын чоп ажыглап, авангардчы ролюн көргүзер ужурлуг.

Д. ДАМБА-ХУУРАК,
СЭКП Эрзин райкомунуң инструктору.

ЧАА БАЖЫҢНАР, КАЖААЛАР

«Бай-Тал» совхозта Чыдым Кац-оолдуң удуртканы чеди кижи составтыг тудугжулар звенозу эки ажылдыг. Тываның ССРЭ-ниң составынга эки тура-биле каттышканындан бээр 40 чыл оюнга төлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарышка олар идепкейлиг киржип турар. Бирги кварталда тудугжулар Биче-Шуй девискээринде чурттап орар, Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны Д. Мандай-оолдуң кыштаанга бир аал ишти чурттаар бажыңны ажыглалга киргген. Ол ышкаш район Совединиң депутады, малчын М. Өзер-оолдуң Элезиниг-Ховуда кыштаанга бир чуртталга бажыңын тудуп берген.

Эрткен юбилейлиг чылда ук звено кежигүннериниң совхоз бүдүрүлгезинге киргген үлүү биче эвес. Тудугжулар ырак-узак малчыннарның чуртталга бажыңнарын септээринге, тударынга база кыштагларны эде кылып, чаартырынга шалыпкын ажылдаан. Чижээ, өшкү кадарчызы С. Кара-оолдуң Чуктуг-Хая баарында кыштаанга ийи өрээл бажыңны тудуп берген. Амгы хүннерде бир өрээлинде малчын боду чурттавышаан, өске талазын кызыл-булуң кылдыр дерип турган. Ооң соонда Шындазынның Улуг-Кыйыг деп черде өшкү кадарчызы И. Каадыр-оолдуң кыштаанга 300 баш шээр мал кирер чаа кажааны тутканнар.

СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин тудугжулар улуг сонуургал-биле танышкан. Ажылдың бүгү-ле участоктарынга харыысалганы бедилип, сагылга-чурумну быжыглап, тудугжу бүрүзү хей-аттыг ажылдап турар. Опаашкан ижинге харыысалгалыг мурнакчыларга Б. Дамбаа, М. Биче-оол, С. Хурад-оол оларны адап болур. Ынчангаш звено кежигүннери күш-ажылдың сагылга-чурумун бедик деңнелге тудуп, бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын улам экижидер хемчеглерни ап келген.

Тудугжулар бо хүннерде хой кажааларынга хереглээр тудуг материалдарын белеткеп эгелээн. Ол ажыл доостурга, улаштыр Туралыгның Берт-Дагда малчын Д. Донор-оолдуң кыштаанга бир чаа кажааны немей кылыр. К. Чыдымның баштаан бо звенозунга совхозтуң дирекциязы бир автомашинаны быжыглап, өске-даа эргежок түүлдер-биле хандырган.

Х. КАРА-ООЛ.

Бай-Тайга район.

ХАВАН ФЕРМАЗЫНДА

Барын-Хемчикте «Барлык» совхоз эрткен чылын 30 тонна хаван эъдин күрүнеге саткан.

Бо чылын совхозтуң фермазында 270 баш хаван бар. Бо хүннерде ында 60 хире хаван оолдары немешкен. Оларның азыралы эки. Дуржулгалыг ажылчыннар Алдын Натпит-оол, Татьяна Монгуш, Чылбак Монгуш оларның күш-ажылчы көргүзүү эки.

Республиканың Аъш-чем программазын амыдыралга боттандырар дээш ферманың ажыл-ишчилери улам күженишкиниг ажылдап турарлар.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

ФРОНТУГА ЧҮС МУҢ РУБЛЬ

Клава конторадан үнүп келгеш, ам кээп чугаалданган: «Ол чүмүл. Барып-барып чүс муңну аазап. Албыстай бербээн мен бе?»

Чамдык кижилер чээлиге бээр боош, холунуң үжүүн салганнар. Эң-не дидим дээн комбайнер Андрей Разепин безин чүгле 50 муң рубль бээр болган. Фронтуга дузалаары-биле ынча акшаны аазапкаш, безин Клава кортпаан. Ону чүгле ынча хой акшаны тып алыры дүвүреди берген.

Ол чаныш келгеш, чүс муң рубльди кайын тып алырын, кымнын-биле сүмележирин бодап олурган. Аваазы, ачазы, оглу аңаа удур чүнү-даа чугаалаваазын ол билген. Ооң «СТЗ» дээр трактору ам-даа ажылдап турар. Күш-ажыл төлевириниге ол 1941 чылдың-даа, 42 чылдың-даа тараазын албаан. Ону бээрин дилээрге, чөпшээрээн.

Рынокка, оларның прилавказының кырынга, мындыг плакат көстүп келген: «К. Склюева биле А. Разепин силерниң акшаларны камгалал фронтузунче киирелер!» Одар тараазын кежээге чедир шуптузун садыпканнар.

Андрейниң даайының бажыңынга хонуп алгаш, эртенинде акшазын санап эгелээннер. Андрейниң 51, а Клаваныы—76 муң рубль болган. Ол акшазын банкыга дужаапканнар. «Арткан 24 муң рубльди кайын тыварыл?» Клаванын ал-ла сагыжы ол апарган.

Клава МТС-ке чедип келгеш, дораан-на директорга барган. Директор чаа дүжүүтте алыр тараазының өрези кылдыр аванс бижип берген. Клава ол тараазын шанактарга чүдүргеш, район төвү—Кунгурже чорупкан. Ол соокка дона-дона рынокка үш хүн турган. Сөөлгү мун акшаны банкыга дужаапкаш, ужудукчулар школазынга өөренир—ооң күзели ындыг чораан. Садып алыкчылар шоолуг эвес болган. Муң рубльге каш-ла чүс четпейн барган.

Бажыңында садыптар хире чүү барын бодап, чаныш кел чораан. Эртенинде ол одура шапкылап каан борбак эттер, картошка, капуста, эвээш тараа чудуруп алгаш, чорупкан. Улустары ыыт чок, шала мунгаргай үдеп кааннар. Чүс муң рубльди дужаавааан шаанда ол дедирээп келбес деп шийтирлээн.

Бажыңындан апарган чүүхөөзүн садыптарга безин элээн каш акша четпейн барган. Клава ишкирнигин ыглай каапкаш, долгандыр топтап көрген. Олче сагыш салыр чаңгыс-даа кижи чок болган. Карааның чаштарын чодуп алгаш, көңгүс чаа кидис идинин уштун алган...

Клава казанак бажыңына ногаа кажаалары таварып чораан чедип келген. Ол шоодай юбкалыг, самдары копчуг шарыглыг идиктерлиг кирип кээрге, авазы уруун көрүп кааш: «Шуут чанагаан чыгыы-дыр сен але» дээш, ыглапкан.

Ынчалза-даа квитанцияны көргеш, олар өөрүп турганнар. Ында: «Чүс муң рубль» деп бижип каан болган. Удаваанда Клава Склюеваның дугайын Кунгурнуң чурттакчылары чугаалажы берген: «Москвадан телеграмма келген-дир. Сталиниң бодундан! Ында фронтуга дуза чедиргени дээш өөрүп четтиргенин Клавага илереткен болган.

Ю. ГЕЙКО.

ЧАА ӨРТЕКТЕР —

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1982 чылдың декабрь 23-теги доктаалынга үндезилээш совхозтарга бот-орулга-чарылганы быжыглаар, оларның продукция бүдүрерин көвүдедири болгаш ооң шынарын бедидери дээш материалдыг сонуургалын күштелдирер, ол ышкаш Аъш-чем программазын чедиишкиниг боттандырар сорулга-биле Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели бо чылдың март 3-те «Кодээ ажыл-агый продукциязын садып алыр өртээн өстүрер болгаш республиканың чавыс орулгалыг болгаш карылгалыг совхозтарының күрүнеге садар продукциязының өртээнге немелделер киирер дугайында» доктаалды хүлээп алган.

Хой-хой совхозтарның чавыс орулгалыг болгаш карылгалыг ажылдап турары экономика ажылының сулазы-биле тайылбырлаттынар. Планнаашкында база улуг четпестер бар. Саң-хөө болгаш план чурумун сагыры. камналга чурумун шыгыырадыры дээш ёзулуг демисел чоруттунмайн турар.

Дыка хой совхозтарда чер болгаш техника багай ажыглаттының турар, мал ажылының продуктулуу болгаш чер ажылының культураларының дүжүдү чавыс болуп артышаан. Саң-хөө, материал болгаш күш-ажыл чарыгдалдары болгаш чидириг-дери улуг. Бо бүгүнүң ужурунда кодээ ажыл-агый продуктуларының чаа өртектерин шын ажыглаарыче чогуур кичээнгейни салыры чугула.

Күрүнениң садып алыр өртектерин совхозтарның орулгалының барымдаалап тодарадырда, оларны алды бөлүкке үскен. Совхозтуң орулгазы эвээш болган тудум-на, немелде төлевири көвүдеп турар.

Совхозтарның, өске-даа кодээ ажыл-агый бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларының, а ол ышкаш чурттакчы чоннуң күрүнеге садар тараазының 1983 чылдың январь 1-ден эгелеп ажыглалга кирген чаа өртээ мындыг болган:

бир тонна эки шынарлыг чымчак кызыл-тастың — 128 рубль, көк-тараанның — 155 рубль, сула биле мал чеми арбайның — 105 рубль, чипге-тараанның — 150 рубль, пиво хайындырар арбайның — 156 рубль. 15 хуу чедир чымчак кызыл-тас холушкак көктараанның — көк-тараанныңга ден, холушкаа оон хойде — чымчак кызыл-тастыныңга ден.

Бир тонна орай быжар картофельдиң өртээ сентябрь 1-ден декабрь 1-ге чедир — 130 рубль, декабрь 1-ден март 1-ге чедир — 145 рубль, март 1-ден — 160 рубль. Ылгаттынмаан картофельдиң январь 1-ге чедир — 100 рубль, январь 1-ден — 120 рубль.

Мыйыстыг бода мал (бир тоннаның): эң күштүүнүң — 1700 рубль, ортумааның — 1420 рубль, ортумактан куду күштүүнүң — 1070 рубль, арганының — 850 рубль. Бирги чергениң бугаларының — эң күштүг инектинге ден, ийиги чергении — ортумак күштүг инектиң өртээнге ден.

Бирги чергениң **бызаларының** өртээ — мыйыстыг бодаының эң күштүүнүң өртээнге ден, а ийиги чергениниң — бода малдың ортумак күштүүнүң өртээнге ден.

Ивилериниң болгаш сарлыктарының өртээ мыйыстыг бодаының өртээ-биле дөмей. Бир хар чедир аныяк ивилериниң — эң күштүг инектиң өртээнге 20 хууну немээнинге ден. Аныяк мыйыстыг бода малдың деңзизи 350—400 килограмм чеде бээр болза, 35 хуу, а 400 килограммдан ажа бээргеде 50 хуу немелде төлевир бээр.

Ийи хардан куду назылыг болгаш 300 килограммдан өрү деңзилиг бугажыктарны эң күштүг улуг инектерниң эъдинин өртээ-биле алыр.

Мыйыстыг бода малдың эъдинин өртээ: эң күштүүнүп — тоннада 3604 рубль, ортумааның — 3195, ортумактан куду күштүүнүп — 2600, арганының — 2193 рубль. Бирги чергенин буга эъдинин өртээ эң күштүг бодаңыныңа, ийиги чергении — ортумак күштүүнүге ден. Бызаа эъдинин өртээ база-ла ындыг. РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1972 чылдың январь 20-деги № 50 доктаалын ёзугаар бадылаан деңзизин барымдаалаан, аныяк бода малдың аар деңзилиг эъдинге 35 болгаш 50 хуу немелдени төлээр. 300 килограммдан өрү деңзилиг, ийи хардан куду назылыг шарыжыктарның эъдинин өртээ дээди күштүг улуг боданың эъдинин өртээнге ден.

Хаван өртээ: бирги чергениң — бир тоннада 2060 рубль, ийиги, үшкү чергенин — 1870, дөрткүнүү — 1400, стандарт чоктуң— 1120 рубль. Эмер хаван оолдарының бир килограммының өртээ — 3 рубль.

Эът комбинаттарында **хаван эъдинин** өртээ база улгаткан. Бирги чергениң эъдинин өртээ — бир тоннада 3172 рубль, ийигизиниң — 2880, үшкүзүнүң — 2693, дөрткүзүнүң —2156, стандарт чогунун — 2184 рубль. Эмер хаван оолдарының эъдинин бир килограммының өртээ — 4 рубль 29 көпеек.

Шээр малдың (бедик дагларлыг районнарыныңдан өске черлерниң) **өртээ**—эң күштүг малдарның бир тонназының 2040, ортумак күштүүнүң — 1700, ортумактан куду күштүүнүң — 1280, арганының 1020 рубль.

Бедик дагларлыг черлериниң эң күштүг шээр малының өртээ — тоннада 2320, ортумааның — 1930, ортумактан кудузунун — 1450, арганының — 1160 рубль. Бир хардан куду назылыг болгаш 28 килограммдан өрү деңзилиг аныяк шээр малдың өртээ — дээди күштүг улуг шээр малдыныңа ден. Тон кылырыңа стандарт чок дүктүг болгаш чартык дүктүг база чолдак дүктүг хойларның өртээ 15 хуу эвээш болур.

Шээр малдың эъдинин өртээ (бедик дагларлыг районнарыныңдан өске черлерге): дээди күштүүнүң — 5080, ортумааның — 4437, ортумаандан кудузунун — 3520, арганының — 2968 рубль. Бедик дагларлыг черлерге: эң күштүүнүң — 5777, ортумааның — 5037, ортумаандан куду күштүүнүң — 3988, арганының — 3376 рубль.

Бир хардан куду назылыг болгаш коң эъди 10,3 килограммдан өрү деңзилиг хураган эъдинин өртээ — эң күштүг улуг хойларның эъдинин өртээнге ден. Чаглыг кудуруктуг хойларның кудуруун ангы санаар, ооң өртээ — ортумак күштүг хойларның эъдинин өртээнге ден. Тон кылырыңа таарышпас дүктүг хойларның ортээ 15 хуу эвээш болур. Шээр малдың эъдинин өртээн сыыргак чокта кылдыр доктааткан.

Эът комбинаттарына чели болгаш кудуруу чок чылгы мал келген таварылгада, оларны 20079—74 ГОСТ-ту ёзугаар хүлээп алыр. Ол хүлээп алырда, мал бүрүзүнүң өртээнден 10 рубльди тыртар.

Кулуннарның болгаш 1—3 хардыг аныяк малдарның бирги чергезиниң эң күштүүнүп өртээ — бир тонна-

КҮҮСЕДИПТЕРИНИҢ АРГАЛАРЫ БАР

Бистиң «Х Улуг хурал» совхоз чыл бүрүде шээр малдан арбын дүктү ап келген. Он бирги беш чылдың үшкү чылында ажыл-агый күрүнеге 68 тонна дүк дужаар планныг. Ону 22700 ажыг хойдан, 2846 өшкүден алыр бис. Бо хүннерде өшкүден 2500 кг. дүктү кыргып алдывыс. Ажыл-агыйның малы эрткен кыштан хүр ашкан, ынчангаш күрүне планын күүседип алырының аргазы бар.

Эрткен чылын В. Төтпес-оол, Н. Калзан, В. Калзан, Г. Биче-оол олар электрилиг хачы-биле хой кыргаш, чарыштын типилекчилери болуп, шаннадып мактаткан.

Бо хүннерде кыргылдага белеткел ажылы эгелээн. Совхоз төп болгаш Тойлук чайлагда хой кыргыыр ийи пунктулуг. Чайлаавыста пункт чаа болгаш аңаа улуг септелге негеттинмес, белен. А төп пунктуну (эргелекчизи Эрес-оол Кызыл-оол) баштаан үш кижи септеп эгелээн.

Тойлук малчыннары чыл бүрүде хой кыргылдазынга идепкейлиг киржип келген. Бо чылын аңаа 8000 хойну кыргыыр, электрилиг 24 хачы ажылдаар. А төп пунктуга электрилиг 40 хачы, кыргылдага 50 кижинин ажылдаарын баш удур планнаан.

М. ДОПУЙ-ООЛ,
совхозтуң кол зоотехниги.
Кызыл район.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

ЭФИРДЕ «ФЭВИНФОРМ»

БУДАПЕШТ. Таптыг-ла бир чыл мурнунда «Фэвинформ» программаның медээзи венгр радио-биле эң баштай чаңгыланып эгелээн. Ол үениң иштинде венгр найысылалдың транспорт информациязының албаны автомобилистериҢ болгаш ниитинин транспортунуҢ пассажирлериниҢ аразында дыка билдингир, нептереңгей апарган.

«Фэвинформ» хүнде-ле сес катап эфирже үнер болгаш БудапештиниҢ кудумчуларында болгаш ниитиниҢ транспортунуҢ маршрутторынга шимчээшкинин канчаар өскертир деп планнаанының, кудумчуларга машиналарның сымарлажыышкынының болгаш орук кылыр ажылдар уржуудан болу бээр хенертен дуглаашкыннарның дугайын дыңнадып турар. «Фэвинформунуң» ажылдакчылары боттарының дамчыдылгаларына чолаачыларга кайчаар база кайгаар чоруза жизин сүмелеп, өске-даа хөй-хөй ажыктыг медээлери дыңнадып турарлар. Олар эрткен чыл иштинде БудапештиниҢ орук шимчээшкиннериниҢ барык бир муң хире өскерлиишкиннериҢ дугайын дамчыткан бооп турар.

Оон ажылы-хоорайның эргечагыргалары-биле сырый холбаалыындан дыка чиик бооп турар. Найысылалдың чөвүлели орук шимчээшкини-биле холбавлыг-ла бүгү коммунал албан черлериҢе кудумчуларга кандыг-даа ажылды кылып эгелээр дээнде, ол дугайын ийи хонук бурунгаар «Фэвинформга» дыңнадып турар кылдыр даандырып каан. Кажан кудумчуга шимчээшкинге шаптыктаашкынар хенертен болу бээр таварылгаларда такси чолаачылары дузалажы бээрлер. Такси диспетчерлери транспорт оруктарынга хенертен өскерлиишкиннер болганын чолаачылардан билип алгаш, олла дораан «Фэвинформунуң» ажылдакчыларынга радио-биле дыңнадырлар. Хоорайның эң чугула черлеринде шимчээшкинин хайгаарап турар телемониторлар база оларның ажылын чиигедип турар.

ҮЛЕТПҮР РОБОТТАРЫ

ПРАГА. Тууйбу кылып үндүреринге ажыглаттынган ЧССР-де эң баштайгы үлетпүр роботун Нови-Ичин хоорайда тудуг материалдарының заводунда ажылдап эгелээн. Ол чехословак специалистериниҢ тургусканы автомат бүдүүлгениҢ ажыктыын дыка улгатырбышаан, хол-биле кылыр аар ажылдарны уэуткаарының аргазын берген. Келир чоок чылларда республиканың тууйбу заводтарынга ыңдыг элээн каш он роботтарны ажыглап эгелээр.

Бүдүүлгени автоматчылары Чехословакияның тудуг индустриязын хөгжүдериниҢ чугула угланыышкынын апарган. Ол сорулганы ССРЭ болгаш өске-даа ақы-дуима чурттар-биле сырый қады ажылдажылгабиле күүседип турар.

Чехословакияның бүдүүлгелери бо беш чылда ССРЭниҢ чагыгларын ёзугаар тууйбу кылып үндүреринiҢ 50 ажыг автоматтыг шугумнарын бүдүрер болгаш олар өрттедир тууйбуну кылыр чиг-этти белеткээринден эгелээш, ол белен продукцияны тускай харжактарга савалаарынга чедир кижиниҢ киржилгези чокка бүгү ажылдарны кылып шыдаар.

ССРЭ-НИҢ ДУЗАЗЫ-БИЛЕ ХОШИМИН. Вьетнамның мурнуу чүгүнде Доңгнай можуиуң-району — Чиан америк агрессияга удур демиселдин чылдарында партизаннарының эң улуг базаларының бирээзи кылдыр сурагжаан турган. Бо хүннерде ол алдарлыг атты Доңгнай хемде тударыбиле белеткен эгелей берген суг күжү-биле ажылдаар электри станциязынга тыпсыр деп шиитпирлээн. Ол 320 муң киловатт күштүг электри станциязын Совет Эвилелиниң техниктиг деткимчези-биле тудуп тургузар дээн.

Тудугну удуртурунуң талазы-биле штаб тургустунган болгаш ында вьетнам энергетиктер, эртемденнер, тудугжулар, партия болгаш хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери киргеннер.

«Чиан» дээр гидроэнергетиктиг белдир үүгле чурттуң ол кезээниҢ үлетпүрүн хөгжүдеринге улуг ужур-дузалыг эвес, харын база республиканың рис тарыыр эң кол чери—Меконг хемниҢ унунга көдээ ажыг-чагый бүдүүлгезин улгаттырарынга база чугула болур. Ол электри станциязы үнүш-дүжүткүр чүс-чүс муң гектар черлерден идегелдиг болгаш бедик дүжүттерни алыр арганы бээр.

КУБАНЫҢ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙЫ

ГАВАНА. Кубада көдээ ажыл-агыйны социалистиг үндезин-биле чаартыры шалыпкыны-биле боттанып турар. Көдээ ажыл-агыйны бедик бүдүүкчүлүг чорударының чаа аргаларынче шилчириниҢ үндезини кооперастаашкын болбушаан турар. Бөгүн республикада ыңдыг 1426 кооператив бар. Оларның үштүү бири Кубаның кол көдээ ажыл-агый культуразы бооп турар чигир хыыргыыжын өстүрүп турар. Чер болгаш мал-даа ажылдарының оон-даа өске эң чугула хевирлериниҢ бүдүүлгези база өзүп турарын Кубаның Компартиязының Төп КомитединиҢ Политбюро кежигүнүниге кандидат, Бичии чер ажылдыларның национал ассоциязының (АНАП) даргазы Хосе Рамирес Крус СЭТА-ның корреспондентизинге интервьюзунга чугаалаан.

Кооперативтерге коллективтиг, демниг ажыл-иштиҢ артык күштүү тодаргайы-биле көстүп, оон бедик орулгалыы болгаш ажыктыг чоруу бадыткаттының турарын ол онзалап айыткан. Бир эвес 1980 чылда бир кооператив ажыл-агыйы чылда-ла ортумаа-биле 34 муң песо-акшаның продукциязын кылып үндүрүп турган болза, амгы үеде ол көргүзүг үштөдаа хөй катап улгаткан. Тараачыннарның арыг орулгалары база өзүп турар.

(СЭТА).

ЛИВАН АГЕНТИЛЕЛДИҢ ДЫҢНАДЫЫ

БЕЙРУТ. (СЭТА). Ливанның министрлер кабинеди бодунуң хуралыга ливан-израиль дугуржулганың төлевилелин бадылаанын национал информация агентилели дыңнаткан. Ол ышкаш араб күрүнелериниҢ найысылалдарынче элээн каш министрлери чорудуп, дугуржулганы тодарадыр таныылбырлаар болгаш Ливанның туружун илередир деп шиитпир база хүлээп алган.

Ливанның депшилгелиг болгаш патриоттуг күштериниҢ удуртукчуларының Сонгу Ливанның Эгорта хоорайынга болган калбак хуралының киржикчилери ол дугуржулганың төлевилелин шиитпирлин-биле буруу шапканнар. Анаа Ливанның депшилгелиг-социалистиг партиязының даргазы В. Джумблат, Ливан Компартиязының ТК-зының чиигине секретары Ж. Хауи, Араб социалистиг катап тургустунуушкын партиязының (БААС) чиигине секретары А. Кансо, сураглыг политиктиг ажылдакчылар, а ол ышкаш чурттуң президентизи чораан С. Франжье, премьер-министр чораан Р. Караме олар база олурушкан.

Р. Караме чөвүлел хуралдың соонда журналистер мурнунга чүве чугаалааш, ливан-израиль дугуржулганың америк төлевилелин буруу шаварының күштериниҢ патриотчу фронтузун тургузарының дугайын чарлаан.

ДАМАСК. (СЭТА). Сирияның даштыкы херектер министри А. Хаддам Ливанга Каттышкан Штаттарның албадап хүлээп алдырганы израиль-ливан «дугуржулганың» төлевилелинден бодунуң чуртунуң шуут өрталаарының дугайын медеглээн. Вашингтониың белеткээни дугуржулга төлевилели араб күрүне болур Ливанның бүгү хүлээлгелеринге удур бооп, ону Израильден болгаш АКШ-тан хамаарылгалыг кылдыр салып турарын аңаа журналистер мурнунга чүве чугаалааш, медеглээн. Мурнуу Ливанны Тель-Авивтиң чалчазы Хаддадтың холунга дамчыдып бээр чорук дээрге, аңаа израильдериҢ эжелеп турарын херек кырында хевээр арттырары ол болурун Хаддам айыткан. Ол аңаа холбаштыр Сирияның болгаш өске-даа араб күрүнелериҢ айыыл чок чоруунга ол дугуржулганың тургузар айыылын айыткан.

Израиль болгаш АКШ ол херек кырында Ливанны израиль протекторат болдуруптар-даа болганда ону «шериглерни үндүрер дугайында дугуржулга» кылдыр делегейниҢ кижилерин төөредирин оралдажып турарын ол чугаалаан. Ол документ Ливанга-даа, ниити Чоокку Чөөн чүкке-даа тайбыныы болгаш айыыл чок чорукту хайдырбазын сирия министр чугаалаан. Ливанның девискээрі араб улустарга удур агрессия базазы болу бээрин Сирия черле болдурбас. Ол Израильдің агрессчи политиказынга удурланып турар ыңдыг күштериниҢ талазынга шиитпирлин-биле туржур апаар.

АГРЕССИЯ ҮРГҮЛЧҮЛЕВИШААН

МАНАГУА. (СЭТА-ның корр.) Май 13-те Селаи департаментиниҢ сонгу районунче 500 хире кижилиг база ийи сомосажы дээрбечилер бөлүү шургүп кирген болгаш Сандиножу улусче армияның дайынчылары Вайвиса дээр чурттакчылыг чер чанынга оларны доктаатканнар. Сандиножу кевектер саттыныкчыларны атакалаан, оларның никарагуа девискээрже ханылап кирер дээн планнарын буза шапканнар.

Национал хосталганың Сандиножу фронтузунуң Национал удуртулгазының кежигүнү, Никарагуаның национал катап тургузуушкын чазааның Удуртукчу ЧөвүлелиниҢ координатору Даниэль Ортега эллчеглиг агрессчи үүлгедиишкин мурнундагылары ышкаш, база-ла чайлаш чок буурап дүжерин медеглээн. Ол телевидениеге чүве чугаалааш, Селаинин сонгу талазынче шургүп кирген сомосажы дээрбечилер чылча шаптыргаш Никарагуаның девискээринден Гондурасче дедир октадыпкан өске-даа ыңдыг дээрбечилериҢ салымынга таваржыр апаарын демдеглээн. СУА-ның кезектеринде АКШ-тың ТРЭ-зинге чепсегеткен болгаш өөреткен агрессорларны дүрген узуткаарының бүгү аргалары бар.

Никарагуа удуртукчу сандиножу чазактың бүгү саналдарынга Никарагуага удур агрессияны күштелдирери-биле харылап турар Рейганның администрациязының милитаристиг, авантюристиг политиказын шынгыы шүүмүүлээн.

Сандиножу революцияны узуткаарының америк планнарында мурнундагызы ышкаш, согуглуг күш гондурас агшериг бооп артышаан. Никарагуаның даштыкы херектер министерствозу Гондурастың чазаанга удурланыышкынын медеглээн. Май 12-де гондурас доктаамал армияның кезектери Никарагуаның сонгу районнарын боолап турганын ол нотада чугаалап турар. Олла хүн гондурас шериглерге деткидип алгаш, сомосажы дээрбечилер, Нуэва-Сеговия департаментиже шургүп киргеннер.

Никарагуаның чазаа гондурас эрге-чагыргалардан Төп Америка девискээринде тайбыңга болгаш аймыл чок чорукка кыжанып турар агрессчи үүлгедиишкиннерни соксадырын негээн.

А. ТРУШИН.

ДОПЧУ МЕДЭЭЛЕР

ГАВАНА. Кубаның Сьенфуэгос хоорайынга бирээзи-ле 175 олуттуг дүрген чоруктуг пассажир катерлерин эжиндирип кирген. Ону Хагуа деп черде Совет ЭвилелиниҢ дузазы-биле тудуп турар атомнуг электри станциязының тудуунга ажылчыннар чедиреринге ажыглаар.

БОНН. Барын Германияның социал-демократтарының аразында ГФР-ге ортумак ыракшылдың америк ядролуг ракеталарын тургузарынга удурланыышкын калбарып турар.

НЬЮ-ЙОРК. Каттышкан Нациялар Организациязында араб чурттар бөлүү Израильдің эжелеп турары араб черлерде байдалды көөрү-биле КНО-нуң Айыыл чок чорук төвүлелин дүрген чыылдырарын негээннер.

КАБУЛ. Афганистан биле Совет ЭвилелиниҢ аразында найыралчы харылзаалар 60 чыл ажыг үениң иштинде шылгалданы эрткен. Совет Эвилели Афганистанга экономиктиг, техниктиг янзы-бүрү дузаламчыны берип келген болгаш берип-даа турар. Ол дугайын аңаа Афганистанның планнаашкын талазы-биле күрүне комитединиҢ начальниги Ахмад Фахим Мааруфи чугаалаан.

(СЭТА).

АМЫДЫРАЛДА

да 1700 рубль, аңыяк малдарның ийиги чергезинин болгаш улуг малдарның бирги чергезиниҢ өртээ — 1420 рубль, улуг малдарның ийиги чергезинин — 1070, стандарт чоктарының — 850 рубль.

Бир тонна дириг **өлүректиҢ** өртээ —2000 рубль, кастын —2300, дагаа ооларының болгаш бройлерлериниҢ — 2250 рубль. **Тоолай эдиниҢ** өртээ — бирги чергезинин 4986, ийигизиниҢ — 4556 рубль.

Дириг дензи-биле алырга, күрүнеиҢ **тевелер** садын алыр өртээ — бир тонна эң күштүүнүң 1700. өртумааның — 1420, өртумактан куду күштүүнүң — 1070, аргаңының — 850 рубль. Ийи хар чедир аңыяктарының өртээ дээди күштүг улуг тевелерниинге ден.

Бир тонна **сүттүң өртээ** — бирги сорттуң 410. ийигизиниҢ — 381, сорт чогунуң — 328 рубль. 10 хуу үстүг бир килограмм сливканың өртээ— 85 көпеек. Дужаар үезинде он градус температуралыг бирги сорттуң сүдүнүң бир тонназынга-ла 10 рубль немелде төлевирин бээр. Чурттакчы чоннуң сорту тодараттынмаан сүдүн ийиги сорттуң сүдүнүң өртээ-биле хүлээп алыр.

Эрте ажаар ак баштыг **капустаның** бир тонназының өртээ — июнь 30-ге чедир 300 рубль, орай быжарының — 135 рубль. Эрте быжар огурецтериҢ бир тонназының — 200, орай быжарының — август 16-дан 370 рубль. Эрте быжар помидорларның — 2100, орай быжарының — сентябрь 1-ден 420 рубль. Эрте быжар морковьтуң — 170, орайының — сентябрь 1-ден 140 рубль. Борбак согунаның ажыг сорттарының — 500, чартык ажыг болгаш чигириг сорттарының — 480 рубль.

Ортумаа-биле **дүктүң өртээ** 12 хуу. өшкү чөөгүнүң — 30 хуу, хөмүүн, топ кылыр алгының, өлүк кежиниҢ өртектери — 100 хуу өскен. Азырал норка кежиниҢ өртээ 10 хуу, азырал дилгинин — 20 хуу, сыын болгаш шокар иви мыйызының — 30 хуу, шөйүүдү болгаш чумурнуң — 50 хуу өскен.

Дириг тоолайларны совхозтардан болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый бүдүүлгелериниҢ база чурттакчы чоннан дугурушкан өртек-биле садып алырын Центросоюзка дааскан. Ынчаар садың алган тоолайларның эъдин садыг организациялары чонга кооперация садыының өртээбиле садар. Оон кирген акша бараан саарылгазының планынга кирер. Тоолайларның дириг дензизи көдээ ажылагый организацияларының, а ол ышкаш районнарның, областарның, крайларның, автономнуг республикаларның эът планынга кирер.

Партияның май (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирин ёзугаар партия болгаш чазак бистиҢ республиканың экономика талазы-биле сула, эвээш орулгалыг болгаш карылгалыг совхозтарынга копчуг улуг дузаны чедирип турар: көдээ ажыл-агый продукциязын садын алыр өртээн өстүрген болгаш садып алыр өртектерге немелделерни киргген. Бирги кварталда элээн хөй совхозтар күрүнеге продукциязын чаа өртектер ёзугаар саткан.

«Кек-Тей» совхоз 1818 хаванны саткаш, 365,2 муң рубльди алган. Ук совхоз алдыгы бөлүкке хамааржыр, ынчангаш төлевирге немелде 75 хуу болган азы хаван өртээнге 273,8 муң рубль немелдени алган.

«Тиилелге» совхоз бирги кварталда 263 хаванны саткаш, 48,6 муң рубльди алган. Ажыл-агый үшкү бөлүкке хамааржыр, оон төлевирге немелдези 30 хуу, ынчангаш хаван сатканынга немелде 14,6 муң рубль болган. Совхоз оон ыңай 93 ишекти саткаш, 43,2 муң рубльди киирип алган. Аңаа немелде 12,9 муң рубль болган.

Ажыл-агыйларның удуртукчулары белеткел организацияларының чаа өртектерни ажыглап турарын хынаары чугула. Черле ынчаш, белеткел организацияларыбиле санажылганы үргүлчү кылып турар херек. Ынчанмас болза кайы-даа талага частырыглар тыптып кээп болур. Чижээлээргe, Кызылдың эът комбинады санажылганы эрги өртектер-биле кылып турганы илерээн. Ол организация «Кызыл тараачын» совхозка 3 муң рубльди, «Саян» совхозка 7 муң рубльди чедир төлевээн болган.

БистиҢ республикага күрүнеиҢ улуг дузазы чыдып каап турар ажыл-агыйларывысты мурнакчыларның одуруунга эккээр, экономика талазы-биле быжыккан коллективтер кылыптар арганы берип турар. Ол дузаны ажыл-агыйларның удуртукчулары, тускай эртемниглер болгаш бүгү ажылчыннар камныг, долу ажыглаар ужурлуг. Чер бүрүзүнге, кара-даа харысалганы бедидер, камналга дээш демиселди күштеллирер, курлавырларны тывар болгаш бүрүн ажыглаар херек. Улуг-даа, бичии-даа коллектив бүрүзүнге ажылды удуртуп башкарарының чаа аргаларын тывары, оларны болгаш эртем-техниканың база мурнакчы дуржулганың чедиишкиннерин шиңгээдири чугула. Бо бүгүнү контрольга ап, чаа өртектер дугайында доктаалды күүседирин дээрге, ССРЭ-ниҢ Аъш-чем программазын амыдралга боттандырары болур.

О. БИЧЕ.

Тыва АССР-ниҢ көдээ ажыл-агый продуктуларын садын алырының болгаш шынарының талазы-биле көл күрүне инспектору.

Бөгүн—МузейлерниҢ делегей хүнү

КҮШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАРГА ТУРАСКААТКАН

Баштайгы космонавт Юрий Гагарин аттыг кол кудумчуда Күш-ажылчы алдарның музейинге хову-аксыжылар чоргаарланырлар. Бистиң бо музейивис болза, республиканың Алдан-Маадыр аттыг чурт-шинчилел музейиниҢ чугула салбыры болуп, ажылчы чоннуң коммунистиг кижизидилгезинге ролюн киирип келген. Оон эргелекчизи, эртем ажылдакчызы Венера Мисбаховна Фахердинованы школачылар долгандыр туруп алган, улуг сонуургал-биле дыңнап турда, музейге чеде берген бис. № 1 ортумак школаның үшкү классчылары башкызы Зоя Кыргысовна Эренчина-биле экскурсиялап келгеннери бола болгай.

Ханада улуг фото-чурукта көрүкчүлериҢ кичээнгейи хаара туттунган: кобальтылыг руданы холда салгаш, оваарымчалыг хайгаарап, сонуургаан сергек ашак кижи дээрге Кыргыс Хунапаевич Хойтпакоол-дур. Ол кобальтыны ажыткан, ССРЭ-ниҢ Күрүне шаңналының лауреады болган. А делгиирлерде каш янзы рудаларны салган, кызылзыаар өөнер колдаан даш дээрге кобальтылыг чугула руда. Амдыызында чурттуң өске девискээрлериниҢ тывылгалак ийи чаа минералдың бирээзин Тывага алдар болдуруп, «Тувит», өскезин — «Хову-аксит» деп адаан.

Экскурсовод Венера Мисбаховнаның тайылбырын школачылар дыңнап, дараазында делгиирде дагжы лампаны, идик-хепти, эдилелдерни көрүп турлар.

Мыңдыг экскурсияларны чылда планга дүүштүр хөй удаа чорудуп, Тываның кайыдаа булуңнарындан келгеннерни эптиг-ээлдек хүлээп ап турар. КелгеннериҢ кол иуруузу-ла школачылар болгулаар.

Темалыг • экскурсияларны, күш-ажылдың болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчилери-биле ужуражыышкыннарны, пионержи чыыштарны, пионерге хүлээп алыышкыннарны музейниҢ залдарынга доктаамал чорудуп турар. Чоокта чаа хоочун эмчи А. А. Дряхлова, мурнакчы бүдүүлгечи химик Галина Мурамщикова-биле школачылар музейге ужураштылар.

Залдарның бирээзинге хана дургаар улуг панорамада Хову-Аксы ажылчын суурну көргүскен, школачылар ону сонуургап турлар. Ханаларда улуг чуруктарда: Ленин болгаш «Хүндүлелдің Демдээ» орденнерни, медальдарын эдилекчизи, чер өрүмнээр мастер Сергей Мөчекович Түмен-Хөө, түдугжу Кара-оол Кыргысович Балдан, дагжы Алексей Тимофеевич Щадрин, Тыва АССР-ниҢ транспортунуҢ алдарлыг ажылдакчызы Петр Яковлевич Семышин дээш өске-даа хоочуннарны көөр бис. Оларның үлегери, ажыл-амыдыралы чалыы салгалды кижизидиргеге, өөредиргеге бараан болган. Шынап-ла музейни күш-ажылчы алдарның деп адааны аңаа эвес.

Хову-Аксы суур дээрге Таңды-Ууланың эдектериндe бойдус-чурумалдыг чараш черде чаттыла берген, а музейде бойдустуң онзагай булуну база бар. Бистиң черде Кара-Хаяның куржаангылыг шорааннары дег бедик туруг хаяда чүманы школачылар көрүп турлар. Езулуг-ла дириг те олчаан! Карактары дээрге шуут диригзиг, кыланнаар, чайнаар. Будукта диниин көрүпер даан, маннап ыңай болганзыг. А эзир! Чалгыннарын хере тепкеш, ак-көк дээрже кылыйтыпкан-дыр.

Музейге лекцияларны база номчуп турар. «Тываның чонар-дашчылары», «Кобальтылыг комбинаттың төөгүзү» дээн чугула темаларга лекцияларны В. М. Фехардинова номчаан. Школа башкылары-биле музей сырый харылзаалыг ажылдап турар.

Эң-не бичиилер уруглар садчыгажының кижизиттиргеннери база найыралдыг, олар музейге бо-. залдап келир. Элээди бөлүктүн чураны, кылганы ажылдарны ажыглаш, «Төрээн чурттуң делгемнери» деп делгелге кылган, ону ада-нелер сонуургап магадааннар.

МузейниҢ демдеглел дептеринде акы-дуима Моол Арат Республикадан-даа келгеннерни, кадагааты чурттар Азия, Африканың журналистериниҢ бижээн үүлдерин-даа номчуур бис. Көрүкчүлерни сеткили хайныгып, таалап сонуургаанын, өөрүп четтиргенин илереткенин ында бижээн. Хову-Аксыңга келгеннерге. бистиҢ музейни сонуургап көөрүп утпанар.

К. ОЮН.

МОСКВА. Чүс-чүс москвачылар, найысылалдың совет болгаш даштыкы-даа аалчылары В. И. ЛенинниҢ Төп музейинге хунуҢ-не кээп турарлар. Музей — эң улуг эртем төвү, Совет ЭвилелиниҢ Коммунистиг партиязының тургузукчузу, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының сорук киирикчизи болгаш организакчызының амыдыралының болгаш ажыл-чорудулгазының дугайын чугаалап турарүнезин улуг бижиктериниҢ, делгиирлериниҢ эң байлак шыгжамыры бооп турар.

Залдарда 12 муң ажыг делгиирлер салдынган. Оларның аразында Владимир ИльичиниҢ хууда эт-херекселдери, документалдыг фотографиялар, кинокадрлар, ЛенинниҢ бижээн үүлдериниҢ хоолгалары, оон эң баштайгы парлаттынган ажылдары, делегейниҢ он-он дылдарының кырында ЛенинниҢ чогаалдары бар.

ЧУРУКТА: РСДРП-ниҢ II съездиниҢ ажылын көргүскен залда.

В. МАСТЮКОВТУҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

МОСКВА. Горький 1931 чылдың май 14-те Бичии Никитскаяда (амгы үеде Качалов кудумчузу) бо бажынче эң баштай кирген. Чоокта чаа аңаа чаартылга ажылдарын үр кылганының соонда А. М. Горькийнин музей-бажыңы базя катап ажыттынган.

Аңаа чогаалчы бодунуң чогаалдарының эң экилериниҢ бирээзин — «Клим СамгининиҢ амыдыралы» деп дөрт томнуг эпопеязын бижип, ажылдап турган.

База-ла ынчаарда «Егор Булычёв болгаш өскелер-даа», «Достигаев болгаш өскелер» деп шинилерни, «Васса Железнованың» ийиги вариантызын, өске-даа хөй-хөй чогаалдарын бижээн. ГорькийниҢ бажыңы чурттуң эң чугула культура төптериниҢ бирээзи апарган. Аңаа Чогаалчылар эвилелиниҢ организастыг үндезини салдынган, социалистиг реализмниҢ методунуҢ дугайында изиг маргылдаалар бооп турган. Горький бо бажыңга культура ажылдакчылары-биле, ажылчыннар болгаш колхозчулар-биле хуралдарны эрттирип турган. Оон араатанзыг үүлгедиишкиннерге болгаш фашизмге удур, культураны болгаш дешилгениҢ камгалаан үүү моон чаңгыланып турган.

ЧУРУКТА: чогаалчының библиотеказында экскурсия.

И. ЗОТИННИҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

√ШУУШКАН ЧОН ҮЗҮКТЕЛБЕС

1977 чылда ДелегейниҢ музейлер төвүлелиниҢ XI конференциязынга май 18-ти ДелегейниҢ музейлер хүнү кылдыр чарлаан шиитпирни хүлээп алган. Ол хүнүҢ оон бээр-ле делегейниҢ бүгү чурттарынга чылдын-на демдеглеп эрттирип турар апарган.

Музейлерже шуушкан чон кезээде үзүктелбес. БистиҢ чуртта сөөлгү 15 чыл дургузында музейлерни барып сонуургап көрүп турарларның саны чылда-ла 152 миллион чедир өскен. Ол чорук Төрээн чуртунуҢ төөгүзүн, коммунистиг тургузуушкунуҢ чедиишкиннерин көрүп, билип алырынга совет кижилериҢ сонуургалының өскенин херечилеп турар.

Оон чижээн бистиҢ республикадан көрүп болур. Совет Тываның 40 чыл оюн төлептиг уткуур дээш ажыл-ишчилериҢ ийи дакпыр күжениишкиниг ажылдап турары бо хүннерде республиканың Алдан-Маадыр аттыг чурт-шинчилел музейиниҢе шуушкан улуг, биче кижилериҢ саны улам көвүдээн. Музейни сонуургап көрүп турарларның саны база-ла чылдан чылче улам өзүп турар. Чижээ, 1977 чылда музейге 61 муң кижи кирип, сонуургаан болза, 1982 чылда, оон филиалдары-биле катай, 88,6 муң кижи кирип көргени — музейлерге чоннуң сонуургалының улгатканының херечизи-дир. Бистин республикада музейлер четкизи база өзүп турар. 1969 чылга чедир Тывага чүгле чангыс Алдан-Маадыр аттыг чурт-шинчилел музейинге эрте-бурунгу Тываның төөгүзүнге хамааржыр 1600 ажыг янзы-бүрү археология коллекцияларын дамчыдып берген. Археология коллекцияларындан эң үнелиг, ховар экспонаттарны 1981 чылда Японнга болуп эткен «Евразияның көшкүн улустарының ёзу-чанчыл культуразы» деп делегей делгелгезинге киириштирген...

Совет улустуң революсчу, дайынчы болгаш күш-ажылчы чаңчылдарынга аныяк салгалды кижизидери — бистин коллективтиҢ ажылының кол угшин ыңдыг. Музейде Совет Армияның хүнүнге болгаш Тиилелге хүнүнге тураскаатканы ужуражылгаларны эрттирери чаңчыл апарган. Ол ужуражыышкыннарга школачылар-даа, ортумак болгаш дээди өөредилге черлериниҢ сургуулдары, студентилери-даа киржир. Бистин музейниҢ ажылдакчылары чон ортузунга лекция, беседаларны эрттирип, үүүшкүнүүр көжер делгелгелерни организастап турар. Материалдарга, экспонаттарга хамаарыштыр долу тайылбырны база бээр. Эрткен чылын 27-черге көжер делгелгелерни организастаан. Ам бистин организацияның ажылдакчылары, республиканың ажыл-ишчилери-биле бир дөмей, Совет Тываның 40 чылынга төлептиг ужуражыр дээш кызымаккай белеткенин турар. Юбилейге чедир музейниҢ «Эрте-бурунгу болгаш ортаа векторде Тыва» деп кезээн эде чаартып турган-зары доостур. «Тыва Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында» деп чаа экспозицияның шимелде-каасталгазын белеткеп турар. Совет Тываның 40 чыл оюнда «Тываларның ус-шевер уран үүлү», «Шаандагы болгаш амгы Кызыл» деп болгаш өске-даа делгелгелерни ажыдарын планнаан.

Школалар, ортумак болгаш дээди өөредилге черлери музейлериниҢ ужур-дузазын эки билир болгаш, оларның башкылары музейни өөредилге-кижизидилге ажылынга идепкейлиг ажыглап турар. Чижээ, Кызылдың № 2 ортумак школазының башкызы И. Шарахөө мынчаар бижип турар: «Бойдус болгаш география эртемниҢ чамдык кичээлдерин Алдан-Маадыр аттыг музейге эрттиргилээр-дир „ мен. Уруглар оон Тываның дириг эмтаннарының болгаш үнүштериниҢ базза оларны камнап камгалаарының дугайында дыка хөйну быжыы-биле билип алыр-дыр».

МузейниҢ демдеглел дептеринде Москвадан, Иркутскиден, Новосибирскиден, Эстониядан, Латвия, Молдавиядан болгаш өске-даа черлерден келген залчыларның солун, эки деп үнелээн чылыг чымдак сөстери бар. Ол эки үнелелдер, музейниҢ ажылдакчыларының өөрааралы хайныктырып, хей-аъдым улам көдүүн турар.

Е. БАЙКАРА, Н. ЧАШ.

республиканың Алдан-Маадыр аттыг чурт-шинчилел музейниҢ килдистер эргелекчилери.

Улусчу чогаадылга фестивалы

ЧЕЧЕКТЕЛ-ЛЕ, ТӨРӨӨН ТЫВАМ

Майның айы — үнүш-бойдустуң ногаарарын, чодураның, чечек-чимистиң аырап-чайт каас-чараш кылдыр частың турар онзагай үези.

Бо үеде чылдың-на Кызыл хоорайның пиитиниң ыры коллективтериниң байырлалын эрттирери чаңчыл болган.

Эрткен субботада «Чечектел-ле, Төрөөн Тывам» деп девизтиг пиити ырларның байырлалын эрттирген. Ону эрттирери-биле республиканың ыраажылар пиитилери, Кызыл хоорайның культура килдизи, профоблчөвүлелдің бот-тывынгыр уран чүүл талазы-биле бажыңы баш бурунгаар доктаалды хүлээп ап, өркомитетти тургускаш белеткелди эгелээн.

Амгы болган пиити ырларның байырлалының мурнунда чылдардан ылгалы — ыраажылар пиитилелиниң эмблемазын хөй хуу кылдыр чураап кудумчуларда, типографияга парлаан чарлалдарны хоорайның коску черлеринде аскылааны. Культураның болган дыштанылганың Н. Гастелло аттыг парыгының эжинден Ленин кудумчузун куду чыскаал-биле марштавышаан үрер хөгжүмүнүң үделгези-биле ыр-шоорлуг кээп, хөгжүм-шин театрының мурнунга турупканы көрүштүг болган.

Ацаа хоорайның ең эки 11 коллективтери киришкен болган бир муң чыгыы кижи хаара туттунган. Ол ыры байырлалына Ленинчи партияны, Төрөөн чуртту алган, акы-дунма пайыралды, күш-ажылчы кижилерни мактаан ырлар күштүг делгеми-биле чаңгыланып турган. Ацаа уран үүл училищезинин, ИХМ-ниң болган шериг кезээниң каттышкан үрер хөгжүмү ойнап бараан болган.

Байырлалга ИХМ-ниң (удуртукчузу Ю. Потапов), хоорайның харылзаа салбырының (удуртукчузу Ю. Чехонадских), культура килдизиниң улусчу ыры-танцы ансамбли (удуртукчузу А. Кожура), уран үүл училищезинин (удуртукчузу Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы Т. Леонтьева), № 1 школаның (удуртукчузу Т. Леонтьева), № 7 школаның (удуртукчузу А. Фирсов), № 14 школаның (удуртукчузу Ю. Потапов), «Тудуг кезектери» (удуртукчузу К. Даңзын), көдээ ажыл-агый техникумунуң (удуртукчузу Ю. Потапов), он бирги ХПТУ-нуң (удуртукчузу К. Даңзын), башкы училищезинин (удуртукчузу Ю. Черников) ыры коллективтери эки белеткенген болган көрүкчүлериниң сонуургалын хайныктырган.

Пиити ыры жанрының бир парын күүселдези акапелла (хөй үнге үделге чокка) талазы-биле Кызыл хоорайның ыры коллективтеринде неп-тереп турарын демдеглээр херек.

Бо байырлалга башкы училищезинин коллективи Бетховенниң «Дүнеки гимн» деп ырызын, № 1 школаның коллективи «Кызыл эшкиштер» деп орус улустуң ырызын база уран үүл училищезинин коллективи Глинканың «Патриоттуг ырын» акапеллага күүселкени ең эки деп үнелелди алган.

Байырлалга 11 коллектив 26 ырларны күүселткен соонда РСФСР-ниң уран үүлүнүң алдарлыг ажылдакчызы, Тыва АССР-ниң күрүне шаңналының лауреады, улустуң артизи, композитор А. Чыргал-оолдуң «Тыва черде...» деп Ю. Цейтлинниң сөзүнге бижээн ырызын Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы И. Мининиң дирижёрлааны-биле бүгү ыраажылар болган чыылган хөй чон кады чиртилеп ырлажыпкан.

Ооң соонда коллективтериниң удуртукчуларынга болган идепкейлиг киржикчилеринге республиканың ыраажылар пиитилелиниң акша шаңналын болган хүндүлүг бижиктерни тывыскан. Мындыг байырлалдар бо чылын районнар төптеринге база болур.

Б. СААЯ.

ЧУРУКТА: хөй кижи киржикчилиг ыр байырлалының үезинде.

Ю. КОСАРЬКОВТУҢ фотозу.

Чогаалчы болган амыдырал

МААДЫРЛАРЫ—ШЕРИГ КИЖИЛЕР

«Хөй кижилериниң амы-тынынга четкен дайындан диригг чедип келген мен. Чурттал-гамның сорулгазы болза, хамык үвеени көргеним ёзугаар чүден-даа хамаарылга чокка чугаалап бээри». Чогаалчы Григорий Баклановтуң ол изиг күзелин ооң чогаалдарының маадырларының бирээзи чугаалап турар.

Хып дээн назы үезинде, школа дооскан соонда, Бакланов эки турачы болуп дайынче аъттаныпкан, артиллерия полугунун солдадынган дивизион разведказының начальнигинге чедир орукту ол эрткен. Дайын төгенииниң соонда Москваның литература институдун дооскан.

Дайын дугайында баштайгы номун, «Кол күштүг согугнуң мурнуу талазын» 1957 чылда, каш-каш чыл эрткенде, Бакланов бижээн. Удаваанда «Черниң сөөм кезин», «Калган улусту ол-бо дивес» деп тоожуларны болгаш «1941 чылдың июль» деп романны ол бижээн. «Кезээде — он тос харлыглар» деп тоожу дээш ССРЭ-ниң Күрүне шаңналын чогаалчыга тывыскан.

Баклановтуң тайбын амыдыралга тураскааткан номнарынын («Өнүктер», «Карпухин», «Акыларының эн хеймери») маадырлары база-ла фронтунуң оттуг чаазын, дайын үезинин кадыг-дошкун школазын эрткен үеде болуп турар.

Баклановтуң чогаадыкчы ажылы үгле Совет Эвилелинде эвес, даштыкы чурттарда база үнелелди алган. Ооң номнары үжен ажыг чурттарда парлаттынган.

— Картада айтып каан согунчугаш шыйыгларны барымдаалаш, дайынны чорудулгазын бижип шыдавас мен: ол согунчугаштарның чүден тургустунарын билир мен — деп, чогаал талазы-биле дуржулгазын тодарадып тура. «Төөгүнүң аар дугуюнга бастырган кижилериниң амыдыралын амыдыралдың «дүвүнден. дайынчы онгулардан» көрген болгаш, ол чугаалап турар.

— **Кадыг-дошкун болгаш аар-берге үеже катап-катап-ла эглип кээринге чүү салдарлыг болуп турарыл?**

— Дайын дугайында бодаары болгаш бижиири берге. Өске чүүлдерни бижиир болза, сеткилге чиик болбайн аан. Бөгүнгү үениң дугайында тоожуну ам бижип кире бердим. Ону бижииринге халаданчыг байдал мени куду баспас. Бөгүнгү ажыл-херектер-биле амыдырал долдунган болбайн аан. Билир мен, кезек үе эртерге чок болу бээр чүүлдер болгаш өске-даа болуушкуннар бар. Ынчалза-даа төөгүлүг болуушкуннар чоннуң сактыышкыннарынга, ооң амыдыралының хевиринге артып калыр. Литератураның тускай хүлээлгелери: эртип турар үениң хевирин, ооң үнелиг угаан-бодал эртинелерин камгалап арттырары.

— **Моон мурнунда-ла чугаалап турган болгай Силер, Москва чоогунга демисел — бижип турар номуңарның темазы...**

— Ындыг. Кадыг-дошкун 1941 чылда Москва чоогунга демисел дугайын бижиир деп бодап алган мен. Хөй-хөй аныяк кижилер калган, бажын салган улуг эвес хемчээлдиг шөлге 16 танк бригадалары демисешкен, чурттун пайысылалын камгалап алган, немецтерни олче эттирбээн. Мээн улуг акым база ацаа өлүрткен. Ол үении, ол кижилерниң, ацаа дайынчыдан маршал Жуковка чедир, дугайында бижиксээн мен.

— **Дайын үезинде тургустунган угаан-бодал эртинелериниң дугайында темага келдивис. Ол дугайында биске делгеренгейн-биле чугаалап берип көрүнерем.**

— Дайынның чылдарын эктинге чүктеп эрттирген фронтучуларының онзагай хөөн-сеткили болза, чаалап алган аскежии дээш оларның чоргаарланып чорууру.

Чаа-чалбак — ең улуг халап. Ол кадыг-берге үеде совет кижилер кайгамчык талаларын көргүскен. Ең берге байдалдарда оларның эки талалары көстүп келген: ак сеткилдин, бодунун амы-тынын безин артынга каап чорааны, хүлээлгезинге, күзел-соруунга бердинген. Бир хөрээжен кижиниң чагаазын журналдан номчаанымны сактып ор мен: ол бодун дайынның дургузунда донор болуп келген, ооң оглу хөй хан ышкынганынган даайын-чаага өлген. Мен ону коччуг эки кылдыр даап бодап ор мен: балыглаткан хөй-хөй кижилериниң агымы, ёзулуг төлептиг эр мени мурнай сөөртүп ап көрүнер деп улусту мурнай кайыын дилээр.

— **Кижилерни кандыг-бир үвеге төөгү өөредип болур ирги бе?**

— Мен ацаа бүзүрексээр мен. Бир эвес бөгүнгү амыдыралдың болуушкуннарын ап көөр болза, эрткен шагның кичээндириглери улуг өөредиг болбайн турарының барымдаалары база бар.

Ынчангаш төөгүнү эки билир болуру коччуг чугула. Дайынның халаптыг уржуктарын болдурбазы-биле эрткен үениң кичээндириглериниң түүнел үндүрери кезээде күзенчиг болуп артып келген.

— **Силериң бодап турарыңар-биле алырга, бөгүнгү литературан. кол сорулгазы үү болуп турарыл?**

— Литератураның сорулгазы кажан-даа чангыс: шыны бижиири. Чогаалчының бодунуң мөзүг-шынары, Василий Шукшин ону коччуг шын демдеглээн, эки бүдүштүг болур ужурлуг. Ниитилелдин социал портредин салгалдарга эки ном арттырып каар ужурлуг. Чугаалап-ла турар, номнарны бижип-ле турар, ынчалза-даа дайыннар уламчылавышаан. Ол ындыг. Бир эвес уран үүл чок болза, делегей кандыг болу бээрин база билбес бис. Чүү-даа болуп турда, уран үүл уттундурбас, чүге дээрге, ол болза, кижи төрелгетениин хереглел». Кижизиг, чаагай сеткилдиг болуруже уран үүл, литература кыйгырып турар.

Политикадан литература хоорук болбайн турар, чүге дээрге бөгүнүнүң политиказы ең чугула айтырыгны — кижи төрелгетени турар бе деп үвени шиитпирлеп турар. Бир эвес уран үүл амыдыралды шын көргүзүп турар болза, бодунун үезиниң агымынын кыдыы-биле эрте бербес ужурлуг. Чогаалчы кижиниң бодунун сеткилхөөнүнүң дугайында чугаалап тур мен.

О. МАРТЫНЕНКО.
(ПМА).

• СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ

ЧОН ОРТУЗУНГА НЕПТЕРЕДИР

«Күш-культураның болгаш спорттуң массалыын улам ыңай көдүрер дугайында» СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын амыдыралга боттандырар дээш Эрзин районнуң күш-культура болгаш спорт комитеди ажыл-агыйларда, бүдүрүлгелерде болгаш коллективтерде хөй-пиити организацияларының киржилгези-биле чамдык тодаргай хемчеглерни кылып чоруткулаан.

Ук доктаалдың танылтырылгазын болгаш ол талазы-биле бо үеге чедир кылдынган ажылдарның база шиитпирлеттинмээн айтырыгларның дугайында СЭКП райкомунуң пленумунга болгаш район Совединиң сессиязынга чугаалашкан. Ацаа ап чорудар хемчеглериниң планын тургузуп, ооң күүселдезин албан организацияларга, бүдүрүлгелерге болгаш туустус коллективтерге дагзып, ацаа доктаамал контрольду тургускан.

Районда 13 күш-культура коллективтеринде пиитизи-биле 3600 ажыг спортчу хаара туттунган. Эрткен 1982 чылда 1474 кижи ГТО нормаларын дужааган, 1800 ажыг кижи массалыг разрядтарны, оларның аразындан 3 спортчу бирги разрядтын нормаларын күүселткен.

Кышкы сезонда харназы аайы-биле 3500 кижи ГТО-нуң нормаларын дужааган. Ол чүл дээрге, моон мурнунда чылдарга бодаарга, көдээ спортчуларның болгаш күш-культуржуларның саны орапчок өзүп, ажылчы чоннарның хостуг үезин болгаш культурлуг дыштанылгазын багай эвес деңнелге организастап турарының демдээ.

Бүдүрүлгелерде болгаш албан организацияларда күш - культуржуларның болгаш спортчуларның көвүдээни-биле чергелештир спорт базазы чыл санында улам быжыгып, спорт тудуглары немежип, чаа дериг-херекселдер чагыглар ёзугаар кээп турары спортчуларга өөрүнчүг. Районда бо хүннерде 5 спорт залы, 13 волейбол, 8 баскетбол болгаш 2 футбол ойнаар шөлдер, хүрежиринге 3 комплект хевистер бар. Спорттуң янзы-бүрү хевирлеринде 85 хөй-пиитичи тренерлер болгаш башкылар хаара туттунган. Күш-культураны болгаш спорттуң сайзырадырынга чамдык организациялар, коллективтер, ажыл-агыйлар эвээш эвес үлүүн киргиш, идепкейин бедидип турар. Райкүүскомнуң иштики херектер килдизиниң, район эмнелгезиниң, «Чаа орук» совхозтуң коллективтеринде ол талазы-биле кичээнгейин улгаттырганындан күш-ажылдың сагылга-чуруму улам экижип, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ажылының бүдүрүкчүлүү бедип, шынары экижип, кижилериниң аарыыр чоруу мурнунда чылдарның деңнелиндеп кызырылган.

Аныяктарны болгаш ажылчы чоннарны спорттуе массалыг хаара тудар, оларның хостуг үезин ажыктыг, солун эрттирер дээш хөй-пиитичи аныяктар-даа, хоочуннар-даа, кызымак чоруун көргүзүп келгеннер. Оларның чижээнге Сүге-Маадыр Соян, Кызыл-оол Дашзырын, Алдын-оол Соян, Кара-оол Онгай-оол, Сергей Монгуш, Апатолий Дондуп, Нина Сагды, Басов Күндүү болгаш оон-даа өскелерни адап болур.

Эки ажылдар кылдының чоруп турза-даа четпестерниң саны база эвээш эвес. Чамдык ажыл-агыйларның удуртукчулары күш-культура болгаш спорт ажылынче кичээнгей салбас, ону херекке албайн турары бүдүрүлгенин-даа, ажыл-агыйнын-даа пиити ажыл-чорудулгазынга канчан-даа таарышпас, № 5 кажуп чоруур механизастаттынган колоннада (даргазы Д. Куулар), Ленин аттыг совхозта (директору З. Банзай) спорт ажылы копчуг чавыс деңнелде. Ол коллективтерде, үгле күш-культура, спорт ажылы эвес, пиити ажыл-чорудулга, планныг опааддалар күүселдези доктаамал шиитпирлеттинмейн турар. Ында партия, профэвилел, комсомол организациялары ажылчы чоннарның культурлуг дыштылгазын организастаарынче сагыш салбайн, суда салдынган. Ленин аттыг совхозта бо хүннерде төп салбырда-даа, бригадалар топтеринде-даа спортчу шолчүгештер чок. Дөрт чыл дургузунда доктаамал спорт инструктору чок.

№ 5 КМК-да ажылчыннарның 75 хуузу аныяктар болгаш комсомолчулар. Ында профэвилел, комсомол организациялары күш-культура болгаш спорт ажылын сөөлгү үеде сулараткан. Бо талазы-биле Эрзин көдээ Совединиң күүскомунга айтырыгны чугаалашкан соонда ооң даргазы Д. Куулар ажылды сегидерин аазаан турган. Оон бээр чартык чыл четкен. Байдал биеэги-ле хевээр.

Районнуң школаларында күш-дамыр кижизидилгезинин айтырыы элээн бергедээшкиннерге таваржып турар. Бирги эолчегде тускай эртемниг башкылар чедишпес. Районнуң улус өөредилге килдизи бо айтырыгны ам-даа шиитпирлеп шыдавайн турар. Школаларда спорттуң материал-техниктиг баазазы ам-даа кошкак, күш-культура кичээлдерин болгаш оон дашкаар үелерде секциялар эрттирер дериттинген тускай кабинеттер болгаш өрээлдер чок.

1982—1983 чылдарда районнуң шилиндек командалары республика чергелиг спортчу маргылдааларга доктаамал киржип, багай эвес түңнелдерге чедип ап келген. Район чергелиг- янзы-бүрү 10 маргылдааларга 583 спортчу киришкен, оларның 112-зи ийги разрядтың нормаларын күүселткен.

Спортчу үнүүшкүннерни организастаары сөөлгү үеде чаңчыл апар чыдар. Районнуң спортчулары Тес-Хемде «Кызыгаар» совхозтуң болгаш Кызыл районда Шамбалыг суурнуң бөмбүкчүлери-биле эш хуу ужуражымышкынны чоокта чаа кылын, дуржулга солушканнар. Район эмнелгези спортчу коллективтериниң бирээзи. Ооң кежигүннери Мөреп, Нарын суурларже үнүүшкүннерни чорудуп турарлар.

Чон ортузунга күш-культураны болгаш спорттуң пропагандаалаар, ону оларның хүн бүрү амыдыралы-биле холбаар, ажыл-агыйларда, албан организацияларда болгаш школаларда спорт ажылын экижидер талазы-биле Эрзин районнуң күш-культуржуларының мурнунда сорулгалар, кылыр ужурлуг чугуа ажылдарның планы тургустунган. Ол сорулгаларның күүселдезин чедип алыры — спортчу бүрүзүнүң, удуртукчунуң дөрт хүлээлгези.

Ш. АЛА.

районда спорт комитединиң даргазы.

Эрзин районда күш-культура болгаш спорт ажылы

БИР ДЕМНИИ-БИЛЕ

Эрзинде «Чаа орук» совхоз районда хөй кежигүннерлиг улуг спортчу коллективтериниң бирээзинге санадын турар. Каш чыл бурунгаар Бай-Даг суурга хөй эвес саныг күш-культуржулар болгаш спортчулар турган болза, ам оларның саны 500 чедир өзүп, «Урожай» спорт пиитилелиниң 200 ажыг кежигүннери бар апарган. Совхозта спорттуң материал-техниктиг баазазы быжыгып, спорт шолчүгештери немежип, дериг-херекселдер-биле хандыртынып турар. «Чаа орук» совхозтуң дирекциязы, партия, профэвилел, комсомол организациялары СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Күш-культураның болгаш спорттуң массалыын улам ыңай көдүрер дугайында» доктаалын амыдыралга боттандырар дээш эвээш эвес ажылларны кылып, ажылчы чоннарны күш-культураже массалыг хаара тудар, спорттуң чон ортузунга пропагандаалаар талазы-биле районда социалистиг чарышта идепкейлиг киржип турар.

Сөөлгү үеде совхозтуң спортчулары район база республика чергелиг маргылдааларга доктаамал киржип, ацаа удаа-дараа шаңналдыг черлерни эелеп келгеннер. Кышкы сезонда районнуң бирги чери дээш хаак маргылдаазы «Чаа орук» совхозтуң баазазынга болуп эрткен. Хаакка ГТО нормаларын дужаарының маргылдаазынга совхозтуң шилиндек командазы бирги черни бүзүрелдин-биле эелээн. Команданың капитаны, улус депутаттарының Эрзин район Совединиң депутады, совхозтуң директору Д. Б. Чопуй район чергелиг маргылдааларга боду доктаамал киржип, кожазында ажыл-агыйларның болгаш албан организацияларның удуртукчуларынга үлегерин көргүзүп турар. Ажыл-агыйның профэвилел даргазы Н. Санды база-ла спортка хандыкшылдыг, хаакка бирги разрядчы. Спорт инструктору А. Лойгу ук ажылды 4 чыл улаштыр удуртуп, ажыл-агыйга чолаачылар, механизаторлар, тудугжулар аразында спорт ажылын сайзырадыр дээш кызымак ажылдан турар.

Үстүнде доктаалдың айтырыгларының күүселдезинин талазы-биле Бай-Даг көдээ Совединиң сессияларында депутаттар каш удаа чугаалажып, агиткварталдар ажылы-биле харылсалгалыг эштерниң отчёттарын доктаамал дыңнап турар. Эрткен чылдан эгелээш агиткварталдарда эртенги сула шимчээшкиннерни чорудары чаңчыл болган.

Бай-Даг ортумак школазында спорт залы — совхозтуң, суурнуң улуг-биче спортчуларының одаа. Ында спорттуң пептереңгей хевирлерингe секциялар график ёзугаар эрттирери чурумчаан, ында хөй-пиитичи тренерлерни быжыглаан. Чижээлээрге, хостуг хүреш секциязында амдыызында 20 ажыг аныяктар ажыл соонда спортчу мергежилин бедидип турарлар. Ону Культура бажыында ураан чүүл удуртукчузу Илья Дүнчүр доктаамал эрттирип турар. Ооң адазы хоочун спортчу Иван Дүнчүр базада оглундан чыда калбайн, волейбол секциязын удуртуп, совхозтуң аныяктарын ол талазы-биле багай эвес белеткеп турар. Тыва хүреш, баскетболдуң дээш оон-даа өске секцияларда күзелдиглер хаара туттунган.

Күш - культуржуларының, спортчуларының мергежилин бедидиринге болгаш маргылдааларга ажыглаар дериг-херекселдерни болгаш спорт хептерин садарынга совхоз эвээш эвес акша-хөрөнгини үндүрүп турар. Эрткен чылда 40 эжеш хаактарны саткан. Ажыл-агыйда чаа спорт залын тудуп турар. Ацаа ажыглаар чадыгны совхоз садын алган, а гимнастика дериг-херекселдерин долузу-биле чагыткан. Бо хүннерде совхозтуң топ салбырында чайгы үеде ажыглаар спорт комплекизиниң тудуун эгелээн. Ол дээрге үгле спортчуларга белек эвес, а харын чурттакчы чоннуң кадыын экижидериниң баазазы болур ужурлуг.

В. КАРА-САЛ,
«Шынның» корр.

Нарын ортумак школазының аныяк башкызы Сергей Монгуш районда идепкейлиг хөй-пиитичи тренерлериниң бирээзи. Ол күрүнеиң Кызылда педагогика институдунга өөренип тургаш, хостуг хүрештиң чурумун болгаш ооң аргаларын кончуг эки шиңгээдип алган.

Аныяк салгалга быжыг билиг бээринден аңгыда Сергей Монгуш оларның күш-дамыр кижизидилгезинче кичээнгей салып, спортчу мергежилиниң чажыттарын бодунуң өөреникчилеринге күзелдин-биле дамчыдып берип турар.

ЧУРУКТА: (оң талада) тренер С. Монгуш хостуг хүреш секциязында.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

ШКОЛАВЫСТА СПОРТ СЕКЦИЯЛАРЫ

Республиканың ырак-узак булуннарының бирээзи —бистиң Нарын суур хүн келген тудум чаагайжып, улам экижип турар. Ооң-биле чергелештир суурнуң школачыларының, аныяктарының болгаш оске-даа ажыл-ишчилериниң спортчу мергежили доктаамал өзүп, оларны күш-культураже болгаш спортче массалыы-биле хаара тудар талазы-биле чамдык ажылдар кылдынын келген.

Нарын ортумак школазының дирекциязы, школада күш-культура чөвүлели өөреникчилериниң күш-дамыр кижизидилгезинче кичээнгейин угландырган. Күш-культура кичээлдериниң аңгыда класстар бүрүзүнге уроктар аразында кыска гимнастика эрттирерин калбаа-биле шиңгээдип эгелээн.

Эртенги кичээлдер эгелээр билек-ле спорт залын школачылар эелептерлер. Ында волейбол, баскетбол секцияларында 280, шыдыраада 60 өөреникчи доктаамал хаара туттунган. А мээн удуртканым тыва база хостуг хүреш болгаш самбо секциялары чоокта чаа тургустунган. 70 хире школачылар болгаш аныяктар ацаа киржип, хүрештиң үстүнде хевирлериниң үндезинин болгаш ооң кол-кол аргаларын багай эвес шиңгээдип алган. Районнуң бирги чери дээш хостуг хүреш маргылдааларынга бистиң школаның спортчулары багай эвес түңнелдиг киржип, ийи удаа спорт комитединиң шилчиир кубогун чаалап ап келдивис.

Өөредилгези эки, быжыг сагылга-чурумуг, спортка хандыкшылдыг өөреникчилер эвээш эвес. Вадим Кыргыс, Роман Манчыт, Руслан Ишкин болгаш оон-даа өскелер ийги спортчу разрядтарын нормаларын күүселткен.

Школада спортту сайзырадырынга шаптыктап турар бергедээшкиннер чок деп болбас. Ылаңгыя дериг-херекселдер, волейбол, баскетбол мячилери, спорт хептери чедишпес.

Районнуң улус өөредилге килдизи, школа дирекциязы школачыларны массалыг күш-культураже болгаш спортче хаара тударынга шаптыктап турар ыңдыг четпестерни дарый чайладырынче хамыкты мурнай сагыш салыр ужурлуг. С. МОНГУШ,

башкы, хөй-пиитичи тренер.

телевидение

МАЙ 18-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — Мультфильмнер. 9.20 — Хөй сериялыг уран-чечен телефильм —«Вечный зов». Ийиги кезээ. 5-ки серия — «Боль и гнев». 10.25— «Аян-чорукчулар клуву». 11.25 — Д. Д. Шостакович. Оркестрлиг фортепьянога № 1 концерт. 11.45 — Телемедээлер. 11.50—14.15 — Чапсар. 14.15 — Телемедээлер. 14.35 — «Сибирьни ачыгаш Ыраккы Чөөн чүктү дургаар». Документалдыг фильмнер. 15.40 — «Уругларга анчыгаштар дугайында». 16.10 — Литванның улустун музыкзының концерти. 16.35 — «Горнистер, харыылаар!» 17.20 — «Койгунчугаш аза берген». Мультфильм. 17.30—17.45 — Чапсар. 17.45 — УССР-ниң күртелерадиозунун бандуристер концерти. 18.15 — Неделяның спорту. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — Эртем болгаш амыдырал. 19.30 — Футболга чурттар аразының эш хуу ужуражышкыны. Австрияның болгаш ССРЭ-ниң шилиндек командалары ойнаар. 21.00 — «Ye». 21.30 — «Ужель та самая Татьяна». Телефильмнин баштайгы үндүрүлгези. 22.30 — Бөгүн делегейде. 22.45 — Концерт. 23.00—00.45 — Футболга олимпийжи маргылдааның шилилге ужуражышкыны. Болгарияның болгаш ССРЭ-ниң шилиндек командалары ойнаар. Чапсарда —«Бир эвес кадык болуксазынза».

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

12.00 — Немец дыл. 12.35 — Ниити биология. 9-ку класс. Эволюцияның амгы үеде теориязы. 13.05 — Ада-нелер, силерге. 13.35 — Астрономия. 10-гу класс. Өртемчейниң тургузуу болгаш эволюциязы. 14.05 —«Дириг амытаннар канчаар көөрүл?» Эртем-тайылбырлыг фильм 14.40 — «ПТУ-да канчаар база үүү чүвеге өөредирил?» Металлист ажылчыннарны белеткээнинин дугайында. 15.10 — А. П. Чехов. «Ваня акый». 15.55 — Телемедээлер. 16.00—18.15 — Чапсар. 18.15 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.00 —«Азия төвү». 19.00— Киножурнал. 19.10 — «Чогаалчы болгаш үе». 19.45 — Телемедээлер. 19.55 — Чаңралдар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удунар, чаштар!» 20.15 «Кино көрүкчүзүнүң эдериичизи». 21.00 — «Ye». 21.30 — «Уттундурган этхерекселдер». Уран-чечен телефильм. 22.40—22.55 — Делегейниң чадаг-терге чарыжы. ГДР-ден дамчыдылга.

АГААР

Республикага шокар булуттаар, чагбас. Сонгу-барыын үүктеп хаттыг күжү секундада 9—14 метр. Дүне агаарның температуразы 5—10 градус чылыыр, чамдыктарынга 4 градус соокта 1 градус чедир чылыыр. Хүндүс 18—24, чамдыктарынга 11—16 градус.

Автооруктарга көстүү эки. Кызылга чуга булуттаар. Дүне 5—7, хүндүс 19—21 градус чылыыр.

Редакторнуң оралакчызы К. К. САТ.

КИНО

МАЙ 18-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Москва слезам не верит» (2 сериялыг) 9.30, 12.20, 17.00, 20.00, **«Артерии жизни»** 15.00, 16.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Живая радуга» 9.40, 15.00, **«4:0 в пользу Тапечки»** 11.10, 13.00, 19.00, **«Грачи»** 17.50 шактарда.

«ВОСТОК»: «Праздник детства» 15.00, **«Не покидай меня Амира»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ЧАЙГЫ»: «Приказ: перейти границу» 15.00, 17.00, 19.00 шактарда.

Редакцияның адреси:

667000, Кызыл. Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажын № 3 Телефоннары: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретарнаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш үлетүр килдистериниң 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, чаваа килдизинин 2-41-27, информация килдизинин 2-20-60, культура килдизинин 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизинин 2-21-47, корректорларның 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-45, солун келбейн баргада 2-32-75 телефонче долгаар.

Чагыг № 1626.

Солун неделяда 6 катап үнер.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле күрүне комитединиң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00143